

ΠΡΟΣΟΧΗ: Οι σημειώσεις αυτές αποτελούν προσωρινό βοήθημα για τους φοιτητές οι οποίοι καλούνται να ανατρέξουν και στη σχετική βιβλιογραφία. Αναπαραγωγή των σημειώσεων αυτών, πέρα της προσωπικής χρήσης, θα διώκεται.

Ορισμός: κοινωνικής και πολιτικής ψυχολογίας

- Η πολιτική ψυχολογία αποτελεί ένα σχετικώς νέο πεδίο επιστημονικής έρευνας που ασχολείται με την ανάλυση των σχέσεων μεταξύ κοινωνιο-ψυχολογικών και πολιτικών διεργασιών.
- Ειδικότερα, η πολιτική ψυχολογία μπορεί να θεωρηθεί εφαρμογή της κοινωνικής ψυχολογίας ως προς την μελέτη της ιδεολογίας, της πολιτικής σκέψης και συμπεριφοράς καθώς και των συλλογικών δράσεων.
- Είναι ένα διεπιστημονικό αντικείμενο που ενώνει τις επιστημονικές δυνατότητες της κοινωνικής ψυχολογίας και της πολιτικής επιστήμης
- Πέρα από την εκλογική συμπεριφορά μας ενδιαφέρει να εστιάσουμε στην κατανόηση των συγκρουσιακών ή αρμονικών διομαδικών σχέσεων και στις μορφές πολιτικής συμμετοχής στις σύγχρονες κοινωνίες

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ: οι θεωρίες του κοινού νου: όψεις της ιδεολογίας και της ηγεμονίας στις φιλελεύθερες κοινωνίες

- Η σπουδή των κοινωνικών αναπαραστάσεων αφορά την προσπάθεια του ανθρώπου **να κατανοήσει το περιβάλλον του και να λύσει τα αινίγματα της ύπαρξής του**. Οικειοποίηση του ανοίκειου.
- Στόχος μας η μελέτη των «σκεπτόμενων κοινωνιών»:
 - Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες οι ομάδες, επικοινωνούν, παίρνουν αποφάσεις και προσπαθούν να κρύψουν ή να φανερώσουν κάτι
 - Τα επιτεύματά τους και τις δοξασίες τους, δηλαδή μελετάμε τις ιδεολογίες τις επιστήμες, τις αναπαραστάσεις τους.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις

- Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις τις οποίες μελετούμε σήμερα έχουν μια διαφορά από τις αναπαραστάσεις για τις οποίες μιλάει ο Durkheim. Γιατί ενώ στη θεωρία του οι αναπαραστάσεις είναι «σταθεροποιητές» λόγων και ιδεών, οι σύγχρονες αναπαραστάσεις έχουν μια ελαστικότητα. Για τον Durkheim αποτελούν **εξηγητικά σχήματα**

- Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις σήμερα είναι δυναμικές δομές που λειτουργούν σε ένα σύνολο σχέσεων και συμπεριφορών. Οι σύγχρονες συλλογικότητες δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν χωρίς κοινωνικές αναπαραστάσεις που να μεταποιούν τις θεωρίες και τις ιδεολογίες σε κοινές πραγματικότητες που σχετίζονται με τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ανθρώπων. Το χαρακτηριστικό τους είναι ότι ενσαρκώνουν ιδέες. Αποτελούν σχήματα **προς εξήγηση**

Ιδεολογία και ηγεμονία

- Η ιδεολογία είναι μια οργανωμένη συλλογή ιδεών που ενέχει ένα πρόταγμα (πως πρέπει να είναι πχ ο κόσμος και τι πρέπει να γίνει/κάνουμε για αυτό)
 - Ιδεολογία ως «ψευδής συνείδηση»
 - Ιδεολογία ως μέσο εμπειρίας του κόσμου
- Η Ηγεμονία: η αποδοχή της ιδεολογίας των κυρίαρχων ομάδων. Δεν αναφέρεται μόνο στον οικονομικό και πολιτικό έλεγχο αλλά στην δυνατότητα των κυρίαρχων να μεταβιβάζουν τον τρόπο που βλέπουν τον κόσμο στους υποτελείς οι οποίοι τον αποδέχονται ως «κοινό» και «φυσικό» τρόπο να βλέπει κανείς τα πράγματα. (βλ. Α. Γράμσι)

Κοινωνικές αναπαραστάσεις και δημοκρατία στις σύγχρονες κοινωνίες

- Ερευνητικά ερωτήματα:
- Πώς αντιλαμβάνεται τη δημοκρατία ο «κοινός νους»;
- Έχουμε όλοι την ίδια αντίληψη; Που βρίσκονται οι κοινοί τόποι και που τα διαφορετικά σημεία;
 - Ιδεολογίες και αξίες
 - Θέση
 - Αντίληψη για τις κοινωνικές ασυμμετρίες

Πώς μπορούν να μας βοηθήσουν οι αναλύσεις των πολιτικών επιστημόνων;

Σύγχρονη Δημοκρατία και Συμμετοχή

- Σε μια πολιτεία με καθολικά δικαιώματα του Πολίτη, όταν μεγάλες μερίδες του εκλογικού σώματος απέχουν από την ενεργό συμμετοχή στην πολιτική ζωή και στον ελάχιστο βαθμό που συμμετέχουν καθοδηγούνται παθητικά στην απολιτική τους δράση από μικρές ηγεμονικές ομάδες, προκύπτουν σοβαρές συνέπειες για όλες τις μορφές πολιτικής
- Διαμόρφωση μιας τάξης πολιτικών που συνδέονται με την υπόλοιπη κοινωνία σχεδόν αποκλειστικά μέσω των εκπροσώπων των επιχειρηματικών συμφερόντων
- ΜΕΤΑΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (Κόλιν Κραουτς)**

Ποιοί μισούν τη δημοκρατία; Ζ. Ρανσιερ (Από τον πρόλογο και το επίμετρο του βιβλίου Ζακ Ρανσιερ (2009) « Το Μίσος για τη Δημοκρατία. Αθήνα: Πεδίο.

Μισούν τη δημοκρατία...

- Αυτοί που αποπολιτικοποιούν τη δημοκρατία ταυτίζοντάς τη με έναν τρόπο ζωής (life style) που χαρακτηρίζει τον αδιάφορο τάχα για την πολιτική καταναλωτή
- Όσοι αρνούνται να διαχωρίσουν την αρχή της διακυβέρνησης από τις σχέσεις καταγωγής και της κοινωνικές ικανότητες και επιδιώκουν να διατηρήσουν την αρχή της ατομικότητας ως ενός είδους προνομίου (μόνο για τις ελιτ)

Πολιτική & Κοινωνικές αναπαραστάσεις, διομαδικές σχέσεις και στερεότυπα

- Κατά τον Ρανσιέρ η Δημοκρατία προϋποθέτει μια ικανότητα που τη μοιράζονται όλοι.
- Δεν σημαίνει ότι όλοι είναι ικανοί για όλα αλλά ότι υπάρχει μια ικανότητα που δεν ανήκει σε κανέναν και αυτό δομεί μια κοινότητα
- Κοινωνικές αναπαραστάσεις Jodelet 1989
- Οργάνωση Στερεοτύπων (Glick and Fiske 2002)
- Κατηγοριοποίηση, εξουσία και ικανότητα (Taylor and McKirnan 1985, Κάκκου & Χρυσοχόου 2011)

Πολιτική, Κοινωνικές αναπαραστάσεις και Κοινωνική Επιρροή

- Η πολιτική κατά τον Ρανσιέρ είναι μια διαρκής σύγκρουση για την πραγματικότητα
- Η σύγκρουση αυτή δεν λύνεται ορθολογικά
- Κάθε φορά ξεκινά μια συζήτηση για το τι είναι δυνατό και για το ποιος παίρνει το λόγο και θέτει θέματα στην ατζέντα
- Η Μεταδημοκρατία σταθεροποιεί την κατάσταση και παρουσιάζει τις λύσεις σαν μονόδρομο

Πολιτική, κοινωνικές αναπαραστάσεις, εξουσία και νομιμοποίηση

- Ποιος έχει τη νομιμοποίηση να αποφασίζει;
- Δημοκρατία είναι η εξουσία αυτού που δεν έχει νομιμοποίηση λόγω καταγωγής ή ικανότητας
- Η εξουσία αυτών που συντάσσονται ως κοινότητα «αντικειμενοποιείται» στο Σύνταγμα
- Ζητήματα Νομιμοποίησης

Πώς η σκέψη μας γίνεται κοινωνική;

- Κατά τη διαδικασία της σκέψης επεμβαίνουν δύο γνωστικά συστήματα:
- Ένα Επιχειρησιακό σύστημα που προβαίνει στους συλλογιστικούς ειρμούς, τις περικλήσεις, τις αφαιρέσεις, τις κατηγοριοποιήσεις κλπ
- Ένα Μετασύστημα που περιλαμβάνει τις κοινωνικές ρυθμίσεις και ελέγχει, επιβεβαιώνει και επιλέγει σύμφωνα με λογικούς ή μη κανόνες τις πράξεις του πρώτου.
- Στόχος της μελέτης των κοινωνικών αναπαραστάσεων: οι δεσμοί μεταξύ κοινωνικών ρυθμίσεων και γνωστικών λειτουργιών → ποιές κοινωνικές ρυθμίσεις θέτουν σε λειτουργία ποιές γνωστικές διεργασίες και σε ποια κοινωνικά πλαίσια
- Η λειτουργική σχέση μεταξύ επιχειρησιακού συστήματος και μετασυστήματος επιτυγχάνεται μέσω δύο διαδικασιών:
- Της επικέντρωσης: προσπαθεί να επαγκιστρώσει τις νέες/διαφορετικές/περίεργες/ξένες ιδέες σε οικεία πλαίσια, να τις εντάξει σε γνωστές κατηγορίες
- Της αντικειμενικοποίησης: να κάνει κάτι αφηρημένο συγκεκριμένο, να μετατρέψει αυτό που βρίσκεται στο μυαλό σε κάτι που παίρνει σάρκα και οστά στον φυσικό κόσμο.
- Οι δύο αυτές λειτουργίες κάνουν το ανοίκειο οικείο: Η πρώτη με το να το μεταφέρει στο γνωστό μας πεδίο όπου είμαστε σε θέση να το συγκρίνουμε και να το αξιολογήσουμε, η δεύτερη με το να το αναπαράγει μεταξύ αυτών που μπορούμε να δούμε και να αγγίξουμε.

Κοινωνική αναπαραγωγή ή κοινωνική αλλαγή;

- Ποιοι κοινωνιοψυχολογικοί παράγοντες είναι φορείς **σταθερότητας** και ποιοι κοινωνιοψυχολογικοί παράγοντες είναι φορείς **κοινωνικής αλλαγής**;

Το διαστρεβλωμένο δημοκρατικό ιδεώδες: ανταγωνιστικές αναπαραστάσεις της ετερότητας των μη δυτικών κοινωνιών (Staerke 2005)

- Ο ανταγωνισμός μεταξύ της Δύσης και του υπόλοιπου κόσμου
- Παγίωση της κοινωνικής δομής (ΔΙΑΦΟΡΑ) και των σχέσεων αλληλεξάρτησης (ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ)
- Η τοποθέτηση του μη Δυτικού κόσμου ως «Άλλος» εξυπηρετεί δύο λειτουργίες:

- Ενδο-ομαδική: παγίωση και δικαιολόγηση της δημοκρατικής τάξης πραγμάτων
- Διομαδική: Δικαιολόγηση των ανισοτήτων μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών
- Η Δημοκρατία ως κοινή αξία: η ιδεολογία της στο Δυτικό κόσμο
 - Σε κάθε σύνθετη κοινωνία, η συγκεκριμένη μορφή που παίρνει η κοινωνική τάξη πραγμάτων ορίζεται από τη φύση της πολιτικής σχέσης ανάμεσα στους πολίτες από τη μια πλευρά και τις πολιτικές αρχές από την άλλη, με άλλα λόγια, ανάμεσα στους κατοίκους και στην κυβέρνησή τους.
 - Άτομο αυτόνομο, ελεύθερο και υπεύθυνο υπερισχύει της εξουσίας (φιλελεύθερη ιδεολογία). Η εξουσία είναι στην υπηρεσία του ατόμου και το άτομο κατευθύνει την εξουσία.
- Δημοκρατική κοινωνική τάξη πραγμάτων και αυταρχική κοινωνική τάξη πραγμάτων:
 - Η δημοκρατική κοινωνική τάξη πραγμάτων είναι εθελοντική και αυθόρμητη
 - Η μη δημοκρατική τάξη πραγμάτων επιβάλλεται από μια δεσποτική εξουσία ή ελίτ, θεμελιωμένη πάνω στη χρήση της βίας και του εξαναγκασμού. Ελλείπει εθελοντικής συναίνεσης ως προς τις κοινές αξίες, η κυβέρνηση οφείλει να διατηρήσει την τάξη δια της βίας
 - Η δημοκρατική τάξη πραγμάτων χτίζεται πάνω στην αντιπαραβολή της με τη μη δημοκρατική τάξη πραγμάτων
 - Στην αντίθεση μεταξύ Δυτικού και μη Δυτικού κόσμου η δημοκρατία εκφράζει περισσότερο μια δοξασία (Moscovici, 1992) η οποία επιβεβαιώνει την ανωτερότητα μιας εθελοντικής κοινωνικής τάξης παρά μια μορφή πολιτικής οργάνωσης η οποία χαρακτηρίζεται από τη συμμετοχή, την ελευθερία και την ανοχή
 - Η αξία του δημοκρατικού ιδεώδους καθοδηγεί τις απόψεις για τις χώρες και τους πληθυσμούς του Δυτικού και του μη Δυτικού κόσμου
- Η έννοια της κοινωνικής τάξης πραγμάτων μπορεί να εγχειρηματοποιηθεί διαχωρίζοντας τα δύο ουσιαστικά στοιχεία ενός πολιτεύματος: την κυβέρνηση και τον πληθυσμό
- **Πειραματικός σχεδιασμός 2 πειράματα ξεχωριστά:**

- ❑ περιγραφή μιας δημοκρατικής ή μη δημοκρατικής διακυβέρνησης: «*Η κυβέρνηση λαμβάνει τις αποφάσεις της χωρίς να συμβουλευτεί (αφού συμβουλευτεί) το πληθυσμό*».
- ❑ περιγραφή των κατοίκων που είναι είτε « οργανωμένοι», είτε «ανοργάνωτοι» («*Οι κάτοικοι είναι οργανωμένοι (ανοργάνωτοι) και λύνουν συχνά τις διαφωνίες τους με συζητήσεις (συγκρούσεις)*»).
- ❑ Η επιλογή αυτών των χαρακτηριστικών στηρίζεται στην ιδέα ότι ένας οργανωμένος και ειρηνικός χαρακτήρας θα έπρεπε να αντικατοπτρίζει την ελεύθερη βούληση των κατοίκων οι οποίοι οργανώνονται αυθόρμητα κατ' αυτό τον τρόπο δηλώνοντας πίστη στις κοινές αξίες που θεμελιώνουν μια δημοκρατική κοινωνική τάξη, ενώ το αντίθετο ισχύει για τη «μη δημοκρατική» κοινωνική τάξη.
- ❑ εξαρτημένη μεταβλητή είναι η πρόσληψη της πολιτικής και κοινωνικής κατάστασης της χώρας: σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Υπόθεση:

- ❑ Εάν τα άτομα διαμορφώνουν τις κρίσεις τους αποκλειστικά σε συνάρτηση με το δημοκρατικό ή μη δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτικού συστήματος, η περιγραφή του είδους διακυβέρνησης πρέπει να είναι αρκετή ώστε να σχηματίσουν μια ιδέα για την πολιτική κατάσταση μιας χώρας.

Εάν, αντίθετα, τα άτομα εμπλέκουν στις εκτιμήσεις τους τη σχέση μεταξύ των κατοίκων και της κυβέρνησης, η περιγραφή των κατοίκων θα έπρεπε να επηρεάζει εξίσου την πρόσληψη της πολιτικής κατάστασης στη χώρα.

- ❑ Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν ότι τα άτομα στηρίζουν τις εκτιμήσεις τους για την πολιτική κατάσταση τόσο στους κατοίκους όσο και στην κυβέρνηση: ευνοϊκή κοινωνική κατάσταση σε δημοκρατικές χώρες και σε οργανωμένους κατοίκους
- ❑ Τα άτομα έχουν αρκετά συγκεκριμένες προσδοκίες σε σχέση με το είδος του λαού που κατοικεί σε μια δημοκρατική ή μη δημοκρατική χώρα
- ❑ **Πειραματικός σχεδιασμός διασταύρωση συνθηκών, 2 x 2 μεταξύ υποκειμένων:**
 - ❑ *Δημοκρατική χώρα με οργανωμένους κατοίκους*
 - ❑ *Δημοκρατική χώρα με ανοργάνωτους κατοίκους*
 - ❑ *Μη δημοκρατική χώρα με οργανωμένους κατοίκους*
 - ❑ *Μη δημοκρατική χώρα με ανοργάνωτους κατοίκους*
- ❑ Εάν μια δημοκρατική χώρα κατανοείται βάσει μιας απλοϊκής θεωρίας εθελοντισμού οι συμπεριφορές των κατοίκων, περισσότερο από ό,τι η ίδια η πολιτική οργάνωση, θα καθορίζουν τον προσλαμβανόμενο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ένα δημοκρατικό περιβάλλον.

- Σε μια μη δημοκρατική κοινωνική τάξη, αντιθέτως, οι συμπεριφορές των κατοίκων δε θα επηρεάζουν την κρίση που διαμορφώνεται για μια χώρα, εφόσον η κοινωνική τάξη θεωρείται βασισμένη στον εξαναγκασμό που ασκεί η κυβέρνηση.
- Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν αυτές τις προβλέψεις:
 - Όταν η διακυβέρνηση δεν είναι δημοκρατική, **οι συμπεριφορές των κατοίκων**, είτε περιγράφονται ως «οργανωμένοι» και με τάση για διάλογο είτε ως «ανοργάνωτοι» με τάση για συγκρούσεις, **δεν ασκούν καμία επιρροή στο βαθμό του προσλαμβανόμενου σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**: και στις δύο περιπτώσεις, η πολιτική κατάσταση κρίνεται ως πολύ δυσμενής.
 - Ωστόσο υπάρχει διαφορά όταν η διακυβέρνηση είναι δημοκρατική: Όταν οι **κάτοικοι είναι οργανωμένοι, ο προσλαμβανόμενος σεβασμός των δικαιωμάτων είναι σχεδόν τέλειος**, ενώ οι «μη δημοκρατικοί» κάτοικοι (ανοργάνωτοι) με τάση προς τις διαμάχες) **προκαλούν μια αξιοσημείωτη πτώση στην αξιολόγηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**.
- Στην πρόσληψη του κοινού νου μια χώρα δεν είναι πραγματικά δημοκρατική – ακόμα κι αν έχει χαρακτηριστεί ως τέτοια – εάν δεν είναι δημοκρατικοί οι κάτοικοί της.

Η αναπαράσταση των δημοκρατικών πολιτικών συστημάτων διαμορφώνεται πρωτίστως από την εικόνα ενός πληθυσμού που ορίζει τη μοίρα του, ενώ η μη δημοκρατική αναπαράσταση φέρνει περισσότερο στο νου μια εικόνα αδύναμων κατοίκων, και αποσιωπά ακόμα και την ιδέα ενός πληθυσμού που συμμετέχει και είναι πολιτικά ενεργός.

- **Τρίτο πείραμα: χειρισμός της υπευθυνότητας**
- Σύγκριση της προσλαμβανόμενης *υπευθυνότητας* των πολιτών και της κυβέρνησης για την πολιτική κατάσταση σε δημοκρατικό και μη δημοκρατικό πλαίσιο.
 - Οι δημοκρατικοί κάτοικοι (η «*νοστροπία*» τους και οι «*συνήθειες*» τους) είναι σε μεγαλύτερο βαθμό υπεύθυνοι για τη «γενική κατάσταση» σε σχέση με τους μη δημοκρατικούς κατοίκους στις αντίστοιχες χώρες.
 - Αντίθετα, μια δημοκρατική κυβέρνηση (η «*ιδεολογία*» της και η «*λειτουργία*» της) προσλαμβάνεται ως λιγότερο υπεύθυνη για τη γενική κατάσταση μιας χώρας από ό,τι μια αυταρχική κυβέρνηση.
 - Σε μια δημοκρατική χώρα, οι πολίτες είναι σε μεγαλύτερο βαθμό υπεύθυνοι για τη σχετικά ευνοϊκή πολιτική κατάσταση από ό,τι η κυβέρνησή τους, ενώ το αντίστροφο συμβαίνει σε μη δημοκρατικά πλαίσια: η κυβέρνηση είναι σε μεγαλύτερο βαθμό υπεύθυνη για τη δυσμενή κατάσταση που επικρατεί στη χώρα από ό,τι οι κάτοικοι.
- Αν η άποψη για τους πολίτες έχει σημασία στην πρόσληψη των κοινωνικο-πολιτικών καταστάσεων, ποιες θα μπορούσαν να είναι οι διαφοροποιήσεις στο

επίπεδο του περιεχομένου των στερεοτύπων που έχουν σχέση με τους πολίτες των δημοκρατικών χωρών;

Θεωρίες περί δημοκρατίας και πολίτες:

- Φιλελεύθερη δημοκρατία** → ο πολίτης κυνηγά την προσωπική του ευτυχία: **αυτόνομος, ανεξάρτητος και αυτάρκης για να μην έχει ανάγκη τη βοήθεια της συλλογικότητας**
- Διαβουλευτική δημοκρατία** → ο πολίτης συνδιαλέγεται για να βρεθούν οι βέλτιστες λύσεις
- Ρεπουμπλικανική δημοκρατία** → έμφαση στη συμμετοχή των πολιτών
- Πλουραλιστική δημοκρατία** → ανεκτικότητα , δεκτικότητα και σεβασμός στις διαφορετικές οπτικές των υποκειμένων

Πειραματικός σχεδιασμός μεταξύ υποκειμένων:

- Περιγραφή μιας δημοκρατικής διακυβέρνησης ή μιας μη δημοκρατικής και αυταρχικής (απουσίαζε οποιαδήποτε πληροφορία για τους πολίτες)
- Εξαρτημένη α) Να σημειώσουν ένα ή περισσότερα ονόματα χωρών που τους έρχονταν στο νου με αφορμή την περιγραφή.
 - Τα άτομα συνδέουν τις δυτικές χώρες με τη δημοκρατική περιγραφή (ιδίως την Ελβετία, τη Γαλλία, την Ιταλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες), και τις μη δυτικές χώρες (ιδίως αφρικανικές, ασιατικές και χώρες της μέσης ανατολής) με τη μη δημοκρατική περιγραφή.

Εξαρτημένη β) υπόδειξη τριών το πολύ όρων οι οποίοι «περιέγραφαν καλύτερα τους πολίτες αυτής της χώρας».

Πίνακας 1

Αναλογία των όρων που αποδίδονται αυθόρμητα στους κατοίκους δημοκρατικών και αυταρχικών εθνικών πλαισίων (N=110)

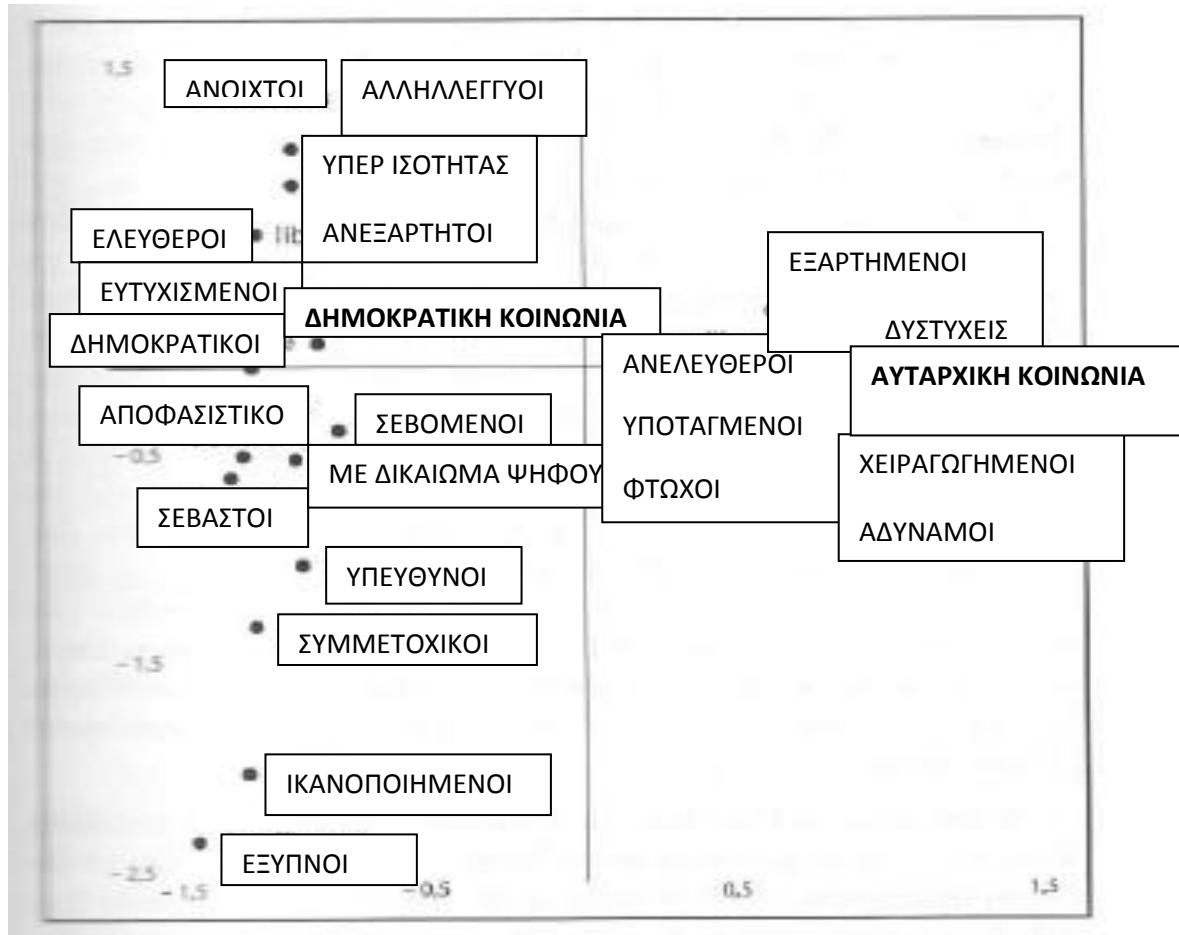
	Αυταρχικό (n=54)	Δημοκρατικό (n=56)	Διαφορά
	%	%	
Υποταγμένοι	124.1%	1.8%	122.3
Δυστυχημένοι	27.8%	3.6%	24.2
Ανίσχυροι	24.1%	-	24.1
Ανελεύθεροι	20.4%	-	20.4
Φτωχοί	20.4%	-	20.4
Εξαρτημένοι	16.7%	1.8%	14.9
Χειραγωγούμενοι	14.8%	-	14.8
Χωρίς δικαιώματα	14.8%	-	14.8
Υπάκουοι	11.1%	1.8%	9.3
Ματαιωμένοι	9.3%	-	9.3
Αδιάφοροι	5.6%	3.6%	2.0
Κλειστοί	7.4%	7.1%	0.3
Εργατικοί	3.7%	8.9%	-5.2
Αλληλέγγυοι	1.9%	8.9%	-7.1
Έξυπνοι	-	8.9%	-8.9
Δύναμη λήψης αποφάσεων	-	8.9%	-8.9
Ευσυνείδητοι	1.9%	12.5%	-10.6

Αξιοσέβαστοι	-	10.7%	-10.7
Δικαίωμα ψήφου	-	10.7%	-10.7
Ικανοποιημένοι	-	12.5%	-12.5
Ευτυχισμένοι	-	14.3%	-14.3
Συμμετοχικοί	1.9%	17.9%	-16.0
Υπεύθυνοι	1.9%	17.9%	-16.0
Υπέρ της ισότητας	1.9%	17.9%	-16.0
Ανοιχτοί	-	23.2%	-23.2
Δημοκρατικοί	-	28.6%	-28.6
Ανεξάρτητοι	-	32.1%	-32.1
Ελεύθεροι	-	60.7%	-60.7

- Τα άτομα προσλαμβάνουν τις χώρες του κόσμου ανάλογα με τις ανταγωνιστικές θεωρίες της κοινωνικής τάξης πραγμάτων, η οποία ορίζεται, στα δημοκρατικά περιβάλλοντα, από τους αυτόνομους πολίτες που επιβάλλονται σε μια αδύναμη εξουσία και, σε μη δημοκρατικά περιβάλλοντα, από μια ισχυρή κυβέρνηση η οποία επιβάλλεται στους αδύναμους και υποταγμένους πολίτες.

Παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών

- η πρώτη διάσταση (οριζόντιος άξονας) αντανακλά, την αντίθεση ανάμεσα στις δύο πειραματικές συνθήκες, δημοκρατική και μη δημοκρατική.
- Η δεύτερη διάσταση (κάθετος άξονας) διαφοροποιεί τους δημοκρατικούς όρους, αλλά όχι τα αυταρχικά γνωρίσματα.
 - Στη θετική πλευρά βρίσκουμε χαρακτηριστικά εμπνευσμένα από το φιλελεύθερο δημοκρατικό ιδεώδες, (αυτονομία, ισότητα) στα οποία αποδίδονται γνωρίσματα δεκτικότητας και αλληλεγγύης.
 - Στην αρνητική πλευρά, οι όροι παραπέμπουν σε μια συμμετοχική εικόνα των δημοκρατικών πολιτών (συμμετοχή, δικαίωμα ψήφου, δύναμη λήψης αποφάσεων) οι οποίοι έχουν ανάγκη από κάποιες ικανότητες (εξυπνάδα, υπευθυνότητα) για να ασκήσουν τα δικαιώματά τους ως πολίτες.

- ο αυταρχικός πληθυσμός, προσλαμβάνεται με αδιαφοροποίητο και συναινετικό τρόπο.
- Οι εικόνες φτώχειας, για παράδειγμα, «έρχονται στο νου» μαζί με την υποταγή, τη χειραγώγηση και τη δυστυχία → συγκαταβατική εικόνα των μη δημοκρατικών πληθυσμών, η οποία χαρακτηρίζεται από οίκτο και καλή προαίρεση. Μπορεί επομένως να θεωρηθεί ότι τα γνωρίσματα αυτά εκφράζουν μια αμφίσημη λογική διαμόρφωσης κρίσεων η οποία συνδυάζει θετικά (ανθρωπιστικά) και αρνητικά (απουσία ατομικότητας) γνωρίσματα προκειμένου να συντηρήσει τον έλεγχο των κυρίαρχων επί των κυριαρχούμενων (Glick & Fiske, 2001· Jackman, 1994).

Δικαιολόγηση των ανισοτήτων μέσω της ετερότητας

- Το στερεότυπο που αποδίδεται στους μη δημοκρατικούς πληθυσμούς ενεργοποιείται για να δικαιολογήσει τη σχέση κυριαρχίας ανάμεσα σε δημοκρατικές και μη δημοκρατικές κοινωνίες
- Ο Άλλος δεν είναι απλά διαφορετικός, αλλά επίσης κατώτερος, και η ανωτερότητα της κυρίαρχης ομάδας δεν είναι δυνατή παρά μόνο σε σχέση με την κατωτερότητα της κυριαρχούμενης ομάδας.

- ο Άλλος που προέρχεται από μια σχέση κυριαρχίας παίζει έναν ουσιαστικό ρόλο για την κυρίαρχη ομάδα: η κυρίαρχη θέση της δε μπορεί να διατηρηθεί παρά μόνο μέσω της κυριαρχίας επί της κυριαρχούμενης ομάδας.
- Μια σχέση ιεραρχικής αλληλεξάρτησης απαιτεί μια αναπαραστασιακή σχέση η οποία να προσφέρει μια νομιμοποίηση των ανισοτήτων.
- Η επιβεβαίωση αυτή μπορεί να βασιστεί σε διαδικασίες κοινωνικής σύγκρισης στις οποίες οι διαφορές ανάμεσα στην κυρίαρχη και στην κυριαρχούμενη ομάδα είναι οξυμένες πάνω στις διαστάσεις που παρέχουν την πιο πειστική δικαιολόγηση των ανισοτήτων (Doise, 1978· Jost & Banaji, 1994).
- Κατά συνέπεια, γίνεται δύσκολο, σχεδόν αδύνατο, για την κυριαρχούμενη ομάδα να ξεφύγει από αυτή τη σύγκριση που τη ζημιώνει.
- Εσωτερίκευση των αρνητικών χαρακτηριστικών από τους κυριαρχούμενους και δικαιολόγηση του συστήματος
- Υπόθεση διάρθρωσης των στερεοτυπικών περιεχομένων (τα οποία προκύπτουν από φιλελεύθερες αξίες) με τη δικαιολόγηση της υλικής σχέσης κυριαρχίας μεταξύ δημοκρατικών και μη δημοκρατικών χωρών.
- Τα υποκείμενα διάβαζαν μια περιγραφή δύο φανταστικών «εξωγήινων» κοινωνιών, μια στην οποία οι « (...) σημαντικές αποφάσεις, οι οποίες καθοδηγούν και οργανώνουν την κοινωνία, λαμβάνονται από μια ομάδα ατόμων η οποία δεν έχει επιλεγεί από το πληθυσμό. Δε ζητείται η γνώμη των μελών της κοινωνίας (...) όταν πρέπει να ληφθεί μια απόφαση (...)» (μη δημοκρατική συνθήκη), και η άλλη στην οποία αυτοί που λαμβάνουν τις αποφάσεις έχουν «επιλεγεί από το πληθυσμό» από τον οποίο άλλωστε «ζητείται η γνώμη» (δημοκρατική συνθήκη).
- A' ανεξάρτητη μεταβλητή: το είδος πολιτεύματος
- Το στερεότυπο που συνδέεται με την κυρίαρχη ομάδα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για να εξηγηθεί ο πλούτος της κυρίαρχης ομάδας, αλλά όχι η φτώχεια της κυριαρχούμενης ομάδας. Ταυτόχρονα, το στερεότυπο της κυριαρχούμενης ομάδας πρέπει να εξηγεί τη φτώχεια της κυριαρχούμενης ομάδας, αλλά όχι τον πλούτο της κυρίαρχης ομάδας.
- Για να αποδείξουμε ότι το φιλελεύθερο στερεότυπο δικαιολογεί τις ανισότητες, τα υποκείμενα θα έπρεπε να **αποδίδουν τον πλούτο της δημοκρατικής κοινωνίας προπάντων στα υψηλά επίπεδα αυτονομίας και τη φτώχεια της μη δημοκρατικής κοινωνίας στα χαμηλά επίπεδα αυτονομίας των μελών της κοινωνίας.**
- Καθώς και αντίστροφα: **η φτώχεια μιας δημοκρατικής κοινωνίας και ο πλούτος μιας μη δημοκρατικής κοινωνίας** θα πρέπει να μπορούν να εξηγηθούν με εξωγενείς και όχι στερεοτυπικούς λόγους.
- B' ανεξάρτητη μεταβλητή: ο πλούτος ή όχι της κοινωνίας (οι κοινωνίες περιγράφηκαν ως πλούσιες ή ως φτωχές

- Συνθήκη συγκλίνουσας ανισότητας
 - Δημοκρατική κοινωνία-Πλούσια
 - Μη δημοκρατική κοινωνία-Φτωχή
- Συνθήκες αποκλίνουσας ανισότητας
 - Δημοκρατική κοινωνία-Φτωχή
 - Μη δημοκρατική κοινωνία-Πλούσια
- Εξαρτημένες μεταβλητές: εξήγηση της φτώχειας και του πλούτου
- Οι εξηγήσεις της φτώχειας επικαλούνταν **την έλλειψη κινήτρων** (π.χ. «δεν έχουν κίνητρα»), **εξωγενείς λόγους** (π.χ. «ζουν σε ένα δυσμενές περιβάλλον») και, τέλος, **λόγους οι οποίοι απορρέουν από το δημοκρατικό ιδεώδες** («είναι υποταγμένοι, (...) χειραγωγημένοι, (...) εξαρτημένοι»). Οι εξηγήσεις του πλούτου ήταν και αυτές κατασκευασμένες σε συνάρτηση με αυτές τις τρεις κατηγορίες εξηγήσεων, αλλά το νόημα τους ήταν αντεστραμμένο (π.χ. «έχουν κίνητρα», «ζουν σε ένα ευνοϊκό περιβάλλον», «είναι κύριοι της μοίρας τους, (...) σίγουροι για τον εαυτό τους, (...) ανεξάρτητοι»).
- Οι λόγοι που βασίζονταν στην ατομική αυτονομία ήταν σε σαφώς μεγαλύτερο βαθμό αποδεκτοί για την εξήγηση της συγκλίνουσας ανισότητας (πλούσιοι δημοκράτες και φτωχοί αυταρχικοί) παρά της αποκλίνουσας ανισότητας (φτωχοί δημοκράτες και πλούσιοι αυταρχικοί).
- Σε σύγκριση με τους εξωγενείς λόγους, οι εξηγήσεις που διατυπώνονται τόσο με όρους κινήτρων όσο και με όρους αυτονομίας χρησιμοποιήθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό για να δικαιολογήσουν την αποκλίνουσα ανισότητα.
- Αντίθετα, η αποκλίνουσα ανισότητα δικαιολογούταν κυρίως με εξωγενείς εξηγήσεις και εξηγήσεις που βασίζονταν στα κίνητρα, χωρίς όμως να εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στην ατομική αυτονομία των πολιτών.
- Σε επίπεδο αναπαράστασης οι δημοκρατικοί λαοί είναι πλούσιοι επειδή είναι ανεξάρτητοι και αυτόνομοι, ενώ οι μη δημοκρατικοί λαοί είναι φτωχοί εξαιτίας της υποταγής τους και της εξάρτησής τους από τους ηγέτες, εν ολίγοις, επειδή έχουν πολύ χαμηλή αίσθηση ατομικότητας.
- Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι η πρόσληψη αυτής της έλλειψης αυτονομίας δεν αποτελεί μια ανώδυνη εκτίμηση των μη δημοκρατικών πληθυσμών. Αντίθετα, συγχέεται πολύ εύκολα με αναπαραστάσεις που χρησιμεύουν στην εξήγηση των ανισοτήτων μεταξύ δημοκρατικών και μη δημοκρατικών χωρών.

Συμπερασματικά

- η αναγνώριση της ετερότητας μιας εξωομάδας από μια ομάδα αναφοράς μπορεί να παίζει δυο διακριτούς ρόλους:

- Σε ενδοομαδικό επίπεδο να νομιμοποιήσει τις κυρίαρχες αξίες της ομάδας αναφοράς,
- Σε διομαδικό επίπεδο να δικαιολογήσει μια σχέση αλληλεξάρτησης και κυριαρχίας με την εξωομάδα
- οι δημοκρατικές αξίες και η δημοκρατική κοινωνική τάξη πραγμάτων των δυτικών κοινωνιών παγιώνονται μέσω της αντιπαράθεσής τους με τη μη δημοκρατική κοινωνική τάξη πραγμάτων των μη δυτικών κοινωνιών.
- Στη συνέχεια, μέσω αρνητικών στερεοτυπικών εικόνων που αποδίδονται κατά κανόνα στους μη δυτικούς πληθυσμούς, η αναγνώριση της ετερότητας νομιμοποιεί τις υλικές ανισότητες ανάμεσα στις δυτικές και τις μη δυτικές χώρες.

Όμως...

- Προκειμένου η αναγνώριση της ετερότητας να μπορέσει να παίξει ένα ρόλο διομαδικής δικαιολόγησης, **οι δύο ομάδες πρέπει να εγγράφονται σε μια σχέση κυριαρχίας, δηλαδή να είναι αλληλεξαρτώμενες**, και η μια να επωφελείται της υποδεέστερης θέσης της άλλης.
- Επίσης, για να μπορέσει να δώσει μια εξήγηση σε ενδοομαδικό επίπεδο, **οι ομάδες πρέπει να είναι σύνθετες, να χαρακτηρίζονται από μια εσωτερική ιεραρχική τάξη** η οποία διαφοροποιεί τα μέλη των ομάδων σε κυρίαρχα και κυριαρχούμενα ή σε κυβερνώντα και κυβερνούμενα

Συνοχή κοινωνιών και καταμερισμός εργασίας (Durkheim 1930)

- Μηχανική και οργανική αλληλεγγύη
- Μηχανική αλληλεγγύη:** καθένας είναι μια «μηχανή» που εργάζεται για το συνολικό έργο → εναλλάξιμα μέλη → συλλογικότητα
- Οργανική αλληλεγγύη:** ο καθένας ένα «όργανο» που έχει επιμέρους εργασία (καταμερισμός) για την επίτευξη του συλλογικού έργου → εξειδίκευση → ατομισμός

Συμπεράσματα ερευνών Staerkle (2005)

- Τα άτομα διαμορφώνουν μια άποψη σχετικά με τα θεμέλια της κοινωνικής τάξης πραγμάτων μιας κοινωνίας η οποία εδώ μελετήθηκε ως το είδος της σχέσης που συνδέει τους κατοίκους με την κυβέρνηση.
- Τα αποτελέσματα των ερευνών υποδηλώνουν ότι τα άτομα διαθέτουν κατά κύριο λόγο δύο απλοϊκές θεωρίες οι οποίες εξηγούν στοιχειωδώς τη λειτουργία μιας ιδανικής δημοκρατικής κοινωνίας και τη λειτουργία μιας μη δημοκρατικής κοινωνίας . Σε αναπαραστασιακό επίπεδο αυτό που έχει σημασία
 - σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι οι κάτοικοι. Αντίθετα, η κυβέρνηση προσλαμβάνεται ως εναλλάξιμη διότι έχει εκλεγεί από τους κατοίκους.

- σε μια μη δημοκρατική λογική, η κυβέρνηση είναι αυτή που μετρά. Οι πολίτες, στην περίπτωση αυτή, είναι υποταγμένοι στην κυβέρνησή τους, εξαρτημένοι και χειραγωγημένοι.

Συνέπειες της χρήσης απλοϊκών θεωριών για την εξήγηση της κοινωνικής τάξης πραγμάτων:

- Τα άτομα ενεργοποιούν συγκεκριμένα στερεότυπα τόσο για τους πληθυσμούς όσο και για την κυβέρνηση, τα στερεότυπα αυτά είναι αλληλεξαρτώμενα.
- 1. **Μελέτη των στερεοτύπων σε σχέση με τις αναπαραστάσεις των αντίστοιχων κυβερνήσεων.**
- 2. **Επεξεργασία υποθέσεων για τον τρόπο πρόσληψης των θυμάτων πολέμων και ενόπλων συγκρούσεων:** η απώλεια δημοκρατικών ζωνών θα είχε μεγαλύτερη σημασία από την απώλεια μη δημοκρατικών ζωνών, όχι μόνο επειδή πρόκειται για μέλη της ίδιας της ομάδας των δυτικών αλλά επίσης επειδή ένα μη δυτικό άτομο θα είναι και μη δημοκρατικό, κι έτσι λιγότερο εξατομικευμένο από ένα δημοκρατικό άτομο και πιο εύκολα εναλλάξιμο
- 3. **Την προσλαμβανόμενη νομιμότητα των αποφάσεων που λαμβάνονται από διαφορετικές κυβερνήσεις.**

Στο δημοκρατικό μοντέλο της πολιτικής λειτουργίας, τα άτομα είναι διατεθειμένα να νομιμοποιήσουν κάθε κυβερνητική ενέργεια, όσο αντίθετη κι αν θα μπορούσε να είναι αυτή προς τις δημοκρατικές αρχές, απλώς και μόνο επειδή η κυβέρνηση αποτελεί την απόρροια της λαϊκής βούλησης κι επειδή οφείλει, θεωρητικά, να λογοδοτεί για τις ενέργειές της στους πολίτες.

Σε μια μη δημοκρατική λογική, κάθε απόφαση θεωρείται εξ ορισμού αθέμιτη και λίγο πιστευτή, διότι λαμβάνεται σε κάθε περίπτωση με αυθαίρετο τρόπο από την κυβέρνηση.

- 4. **Την δικαιολόγηση της ανάμειξης της Δύσης στις μη δυτικές υποθέσεις.**

Για να αιτιολογήσουν την παρέμβασή τους, κυρίως στρατιωτικής φύσης, οι κυρίαρχες δυτικές χώρες υπερασπίζονται ένα δόγμα των διεθνών σχέσεων το οποίο θεμελιώνεται πάνω στην αρχή μιας και μοναδικής ηθικής η οποία, αντί να αποδέχεται τη δημοκρατική αντιπαράθεση των ιδεών, αρκείται στη διαφοροποίηση του «καλού» από το «κακό» (Mouffe, 1993). Τιμωρώντας σε επίπεδο Κρατών μια απόκλιση από τις καθολικές αξίες η οποία παρουσιάζεται ως απειλητική, οι αναπαραστάσεις του διεθνούς δικαίου επικεντρώνονται πάνω σε αντιλήψεις του κοινού ποινικού δικαίου. (βλ. πόλεμος Ιράκ)

Μια κυρίαρχη ομάδα γίνεται αντιπροσωπευτική μιας υπερκείμενης ομάδας

Συμπερασματικά σε θεωρητικό επίπεδο οι έρευνες δείχνουν ότι:

- Η πόλωση μεταξύ δημοκρατίας και μη-δημοκρατίας, ακριβώς όπως ορισμένες αρχές διχοτόμησης τύπου άντρας-γυναίκα, φύση-πολιτισμός, ή άτομο-ομάδα, εκφράζει μια θεμελιώδη συμβολική αντίθεση η οποία παρεμβαίνει σε ένα ευρύτατο φάσμα κοινωνικών αναπαραστάσεων (Doise, 1990).
- Η απλοϊκή σκέψη λειτουργεί στη βάση ενός μετα-συστήματος το οποίο καθοδηγεί τη γνωστική λειτουργία των ατόμων (Moscovici, 1961-1976).
 - Κατά το πρότυπο μιας γενικής αντίληψης της δημοκρατικής ισότητας μεταξύ των πολιτών, υποκείμενης στην ηθική σκέψη και στις κρίσεις περί κοινωνικής δικαιοσύνης (Doise, 1990), η σκέψη πάνω στις διεθνείς σχέσεις προσανατολίζεται από ένα μετα-σύστημα το οποίο συγκροτείται πάνω στην αντίθεση ανάμεσα στη δημοκρατία και στη μη-δημοκρατία.
- Οι αναπαραστάσεις που συνδέονται με τη Δύση και το μη δυτικό κόσμο μπορούν να γίνουν κατανοητές ως τα προϊόντα μιας διαδικασίας **αντικειμενοποίησης** της ουσιαστικής αντίθεσης μεταξύ της δημοκρατίας και της μη-δημοκρατίας.
- Οι αναπαραστάσεις αυτές εκφράζουν στερεοτυπικές εικόνες των δημοκρατικών και μη δημοκρατικών κατοίκων και κυβερνήσεων, και αποδίδουν έτσι ένα χειροπιαστό νόημα στην αφηρημένη ιδέα της δημοκρατίας.
- Ως πρότυπα της λειτουργίας της κοινωνίας, αποτελούν έναν τρόπο ανάγνωσης των πολιτικών φαινομένων που διαδραματίζονται σε παγκόσμια κλίμακα.

Μελέτη της ετερότητας

- Μελέτη της ετερότητας ως καταπάτησης αξιών:
- Οι αξίες αυτές χαρακτηρίζονται από την «κοινωνική χρησιμότητά» τους (Beauvois, 1994), αποτελούν δηλαδή κριτήρια που επιτρέπουν την οργάνωση και την ιεράρχηση των εθνών σε συνάρτηση με τη συμμόρφωση τους προς αυτές τις αξίες.

Το δημοκρατικό ιδεώδες είναι διαστρεβλωμένο

- Χρησιμοποιούμενο για να δικαιολογήσει τη συμβολική διχοτόμηση του κόσμου σε δύο ανταγωνιστικά κομμάτια, συσχετίζει το σεβασμό των δημοκρατικών αξιών με τις δυτικές κοινωνίες και την καταπάτησή τους με τις μη δυτικές κοινωνίες.

Το νόημα που αποδίδεται στη δημοκρατική ιδέα αλλάζει ανάλογα με το πλαίσιο. Σε ένα πλαίσιο παγκόσμιας αναφοράς, η δημοκρατία δε γίνεται διόλου αντιληπτή ως μια πλουραλιστική και συμμετοχική μορφή πολιτικής οργάνωσης, αλλά θεωρείται ότι εκφράζει το ιδεώδες μιας κοινωνίας βασισμένης στην ελεύθερη βούληση όπου οι πολίτες είναι ελεύθεροι και η κυβέρνηση ένα αναγκαίο κακό.

Άνισες Διομαδικές σχέσεις και στερεότυπα

- Τα στερεότυπα δεν δημιουργούνται ανεξάρτητα από τις διομαδικές σχέσεις και τη μορφή τους (πχ. σχέσεις κυριαρχίας).
- Τα στερεότυπα έρχονται να δικαιολογήσουν τις διομαδικές σχέσεις

Το περιεχόμενο των στερεοτύπων εξαρτάται από τις σχέσεις αλληλεξάρτησης και την κοινωνική θέση των ομάδων (Staerkle 2005, Glick & Fiske 2001).

Στερεότυπα και διομαδικές σχέσεις

- Σύμφωνα με τη Fiske (1998) το περιεχόμενο των ομαδικών στερεοτύπων οργανώνεται συνήθως γύρω από δύο διαστάσεις, τη θερμότητα και την ικανότητα.
- Οι δύο διαστάσεις αυτές συνδέονται με την κοινωνική επιτυχία ή την κοινωνική αποτυχία των ομάδων:
 - Ικανότητα: χαρακτηριστικά «επωφελή για τον εαυτό»
 - Θερμότητα: χαρακτηριστικά «επωφελή για τους άλλους»
- Οι δύο αυτές δίδυμες διαστάσεις των ομαδικών στερεοτύπων εκφράζουν δύο πτυχές των δομικών σχέσεων μεταξύ των ομάδων: α) τη σχετική κοινωνική θέση και β) το είδος της αλληλεξάρτησης, το κατά πόσο δηλαδή είναι ανταγωνιστική ή συνεργατική

Στερεότυπα και προκατάληψη Glick και Fiske (2001)

- Σύμφωνα με τους Glick και Fiske (2001) υπάρχουν δύο είδη προκατάληψης:
 - Η περιφρονητική προκατάληψη
 - Η αμφίθυμη προκατάληψη
- Η αμφίθυμη προκατάληψη είναι συνέπεια των δομικών σχέσεων μεταξύ των ομάδων σε δύο διαστάσεις: τη σχετική κοινωνικο-οικονομική θέση και το είδος της αλληλεξάρτησης (ανταγωνισμός ή συνεργασία)

Ταξινόμηση της προκατάληψης (Glick et Fiske 2001)

	Συνεργασία	Ανταγωνισμός
Υψηλή Κοινωνική θέση σε σχέση με την ενδοομάδα	Θαυμασμός Ικανοί & Ζεστοί άνθρωποι	Ζήλεια Ικανοί αλλά Κρύοι
Χαμηλή Κοινωνική θέση σε σχέση με την ενδοομάδα	Πατερναλισμός Ανίκανοι & Ζεστοί άνθρωποι	Περιφρόνηση Ανίκανοι και Κρύοι

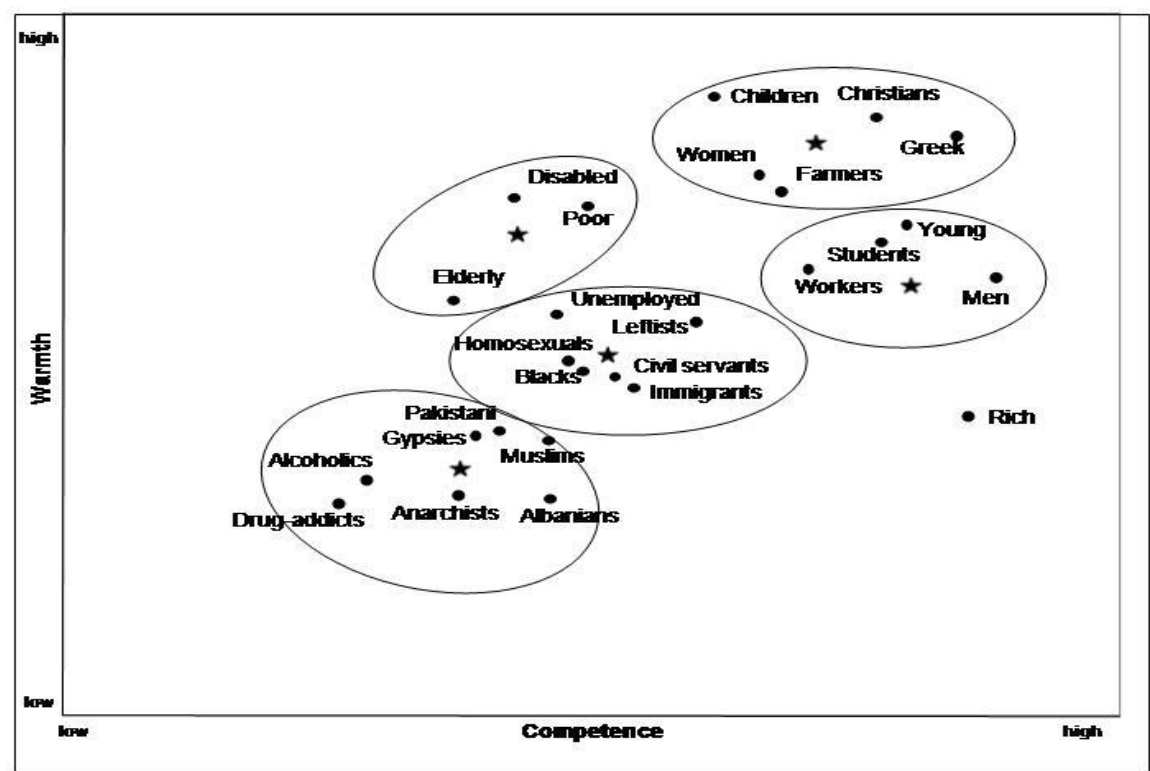
Από ποιους βιώνεται αυτή η προκατάληψη;

	Συνεργασία	Ανταγωνισμός
Υψηλή Κοινωνική θέση σε σχέση με την ενδοομάδα	τους υποτελείς απέναντι σε γενναιόδωρα μέλη της κυρίαρχης ομάδας από τα οποία εξαρτώνται· τα μέλη της ενδοομάδας απέναντι σε συμμάχους τους· τα μέλη της κυρίαρχης ομάδας που δεν αμφισβητούνται απέναντι στην ίδια την ομάδα τους	Τα μέλη της κυρίαρχης ομάδας που βλέπουν τη θέση τους να κλυδωνίζεται, από τις ομάδες χαμηλής θέσης απέναντι στις επιτυχημένες μειονότητες ή τις κυρίαρχες ομάδες
Χαμηλή Κοινωνική θέση σε σχέση με την ενδοομάδα	Τους κυρίαρχους απέναντι σε υποτελείς από τους οποίους εξαρτώνται και απέναντι σε «νόμιμους» υποτελείς· ομάδες μη απειλητικές σε κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο	Τους κυρίαρχους απέναντι σε υποτελείς που εξαρτώνται από αυτούς και θεωρούνται μη νόμιμοι (θεωρείται ότι απομυζούν τους κοινωνικούς πόρους)

Ποιες κατηγορίες έχουν βρεθεί σε αυτές τις συνθήκες;

	Συνεργασία	Ανταγωνισμός
Υψηλή Κοινωνική θέση σε σχέση με την ενδοομάδα		Εβραίοι, Ασιάτες, φεμινιστές, βόρειοι, γυναίκες επιχειρηματίες, μαύροι επαγγελματίες, πλούσιοι
Χαμηλή Κοινωνική θέση σε σχέση με την ενδοομάδα	Άτομα με νοητική υστέρηση, νοικοκυρές, άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένοι, τυφλοί, οικιακές βοηθοί, μετανάστες, εργάτες	Φτωχοί λευκοί, φτωχοί μαύροι, αποδέκτες κοινωνικής πρόνοιας

Chrysoschoou, X. & Iatridis T. (2011) Evidence from the Stereotype Content Model: Calling them all immigrants hides perceived competition. Poster presentation at the EASP General Meeting. Stockholm July 2011

Πίνακας των Μέσων όρων θερμότητας και ικανότητας για την κάθε συστάδα

Συστάδες	Ικανότητα	Θερμότητα
Αγρότες, γυναίκες, Έλληνες, Παιδιά, Χριστιανοί	3.57	= 4.08
Άντρες, Εργαζόμενοι, Νέοι, Πλούσιοι, Φοιτητές	4.01	> 3.06
<u>Μετανάστες</u> , Άνεργοι, Αριστεροί, Δημ. Υπάλληλοι, Μαύροι, Ομοφυλόφιλοι	2.58	= 2.57
Ανάπηροι, Ηλικιωμένοι, Φτωχοί	2.15	< 3.43
<u>Αλβανοί, Πακιστανοί, Μουσουλμάνοι, Ναρκομανείς, αλκοολικοί, αναρχικοί, Τσιγγάνοι</u>	1.89	= 1.76

Διακρίνουμε τη διαφορά θέσης των μεταναστών γενικά που βρίσκονται στο κέντρο και των Αλβανών και Πακιστανών ειδικά που βρίσκονται στο τεταρτημόριο περιφρόνησης με ιδιαίτερα χαμηλή τόσο την ικανότητα όσο και τη θερμότητα.

Διομαδικές Σχέσεις

Ερώτημα:

Πώς η ιδεολογία και οι κοινωνιοψυχολογικοί παράγοντες που σχετίζονται με τις διομαδικές σχέσεις επιδρούν στη διαμόρφωση των στερεοτύπων που με τη σειρά τους δικαιολογούν τις ανισότητες;

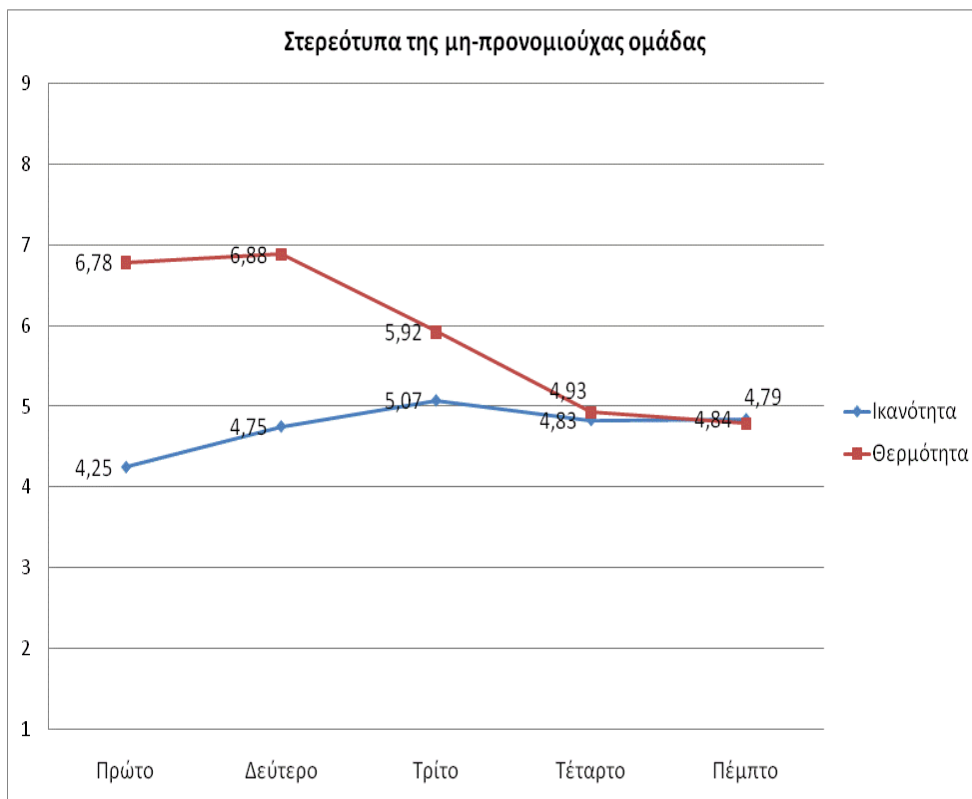
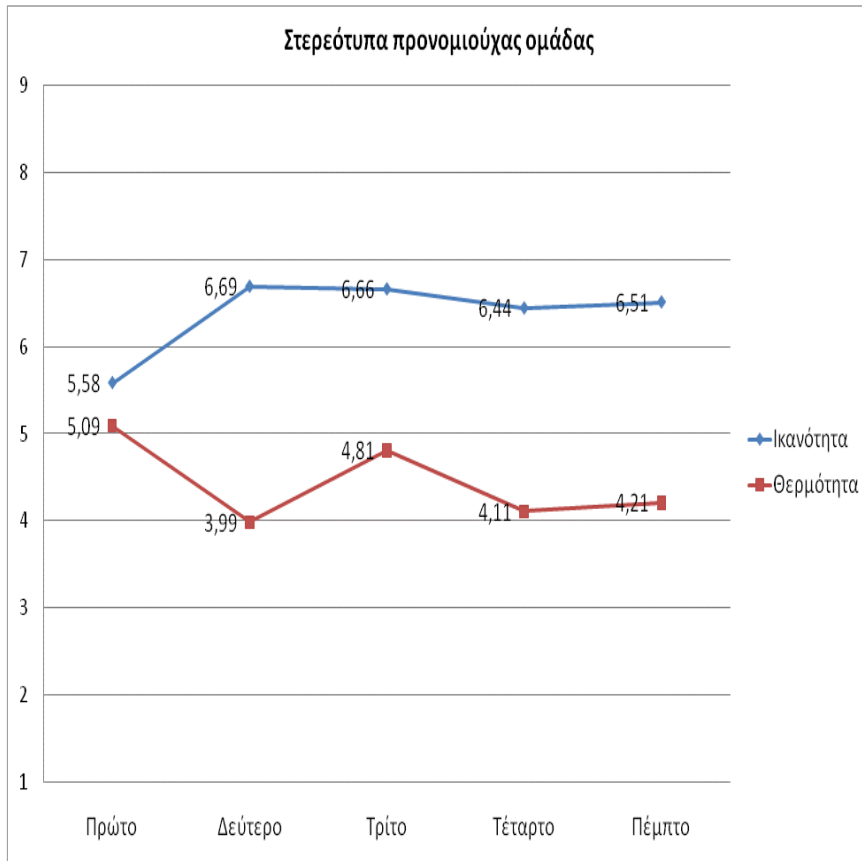
Το μοντέλο των 5 σταδίων στις διομαδικές σχέσεις (Taylor & McKirnan 1984)

- Οι διομαδικές σχέσεις ακολουθούν μια χρονική ακολουθία πέντε σταδίων
- Η μετάβαση από το ένα στάδιο στο άλλο επιτυγχάνεται μέσω δύο κοινωνιοψυχολογικών λειτουργιών:
 - Την αιτιακή απόδοση για τη θέση της ενδο-ομάδας
 - Την κοινωνική σύγκριση για την αξιολόγηση της θέσης της ενδο-ομάδας
- Στάδιο 1: Καθαρά ιεραρχημένες διομαδικές σχέσεις
- Στάδιο 2: Γέννηση μιας ατομικιστικής κοινωνικής ιδεολογίας
- Στάδιο 3: Ατομική κινητικότητα
- Στάδιο 4: Ανάπτυξη κοινωνικής συνείδησης
- Στάδιο 5: Ανταγωνιστικές διομαδικές σχέσεις

- Στάδιο 1: Καθαρά ιεραρχημένες διομαδικές σχέσεις
 - Κοινωνική σύγκριση: ενδο-ομαδική (μίσος για τον εαυτό)
 - Αιτιακή απόδοση: στα προσωπικά χαρακτηριστικά που οφείλονται στην κοινωνική καταγωγή
- Στάδιο 2: Γέννηση μιας ατομικιστικής κοινωνικής ιδεολογίας
 - Κοινωνική σύγκριση: ενδο-ομαδική/διομαδική ατομική σύγκριση
 - Αιτιακή απόδοση: ατομική συμμετοχή στους πόρους → όποιος δεν είναι σε «υψηλή θέση» δεν έχει τα απαραίτητα ατομικά χαρακτηριστικά
- Στάδιο 3: Ατομική κινητικότητα
 - Κοινωνική σύγκριση: ενδο-ομαδική/διομαδική ατομική σύγκριση
 - Αιτιακή απόδοση: στο ότι ανήκει κανείς στη συγκεκριμένη ενδο-ομάδα με τη χαμηλή κοινωνική θέση
- Στάδιο 4: Ανάπτυξη κοινωνικής συνείδησης
 - Κοινωνική σύγκριση: διομαδική ατομική σύγκριση
 - Αιτιακή απόδοση: στην κοινωνική διάκριση
- Στάδιο 5: Ανταγωνιστικές διομαδικές σχέσεις
 - Κοινωνική σύγκριση: διομαδική συλλογική σύγκριση
 - Αιτιακή απόδοση:
 - Για το παρελθόν: «εξωτερική» → Κοινωνική διάκριση
 - Για το μέλλον: «εσωτερική» → στη συλλογική προσπάθεια τη βελτίωση της κοινωνικής θέσης όλης της ενδο-ομάδας

Τα στερεότυπα ως απόρροια των διομαδικών σχέσεων σε ιδεολογικά πλαίσια

Κάκκου, Μ. Π. και Χρυσόχου, Ξ. (2010) Η κοινωνική ανισότητα ως ουσιαστική διαφορά των κοινωνικών κατηγοριών: Μια συμβολή στην μελέτη της ουσιοποίησης. Σε Σ. Παπαστάμου, Γ. Προδρομίτης και Β. Παυλόπουλος (Διευθ.) *Κοινωνική σκέψη, νόηση και συμπεριφορά: 29 Έλληνες Κοινωνικοί Ψυχολόγοι ανα-κρίνουν την επιστήμη τους*. Αθήνα: Πεδίο

Όταν οι κοινωνικές σχέσεις είναι νομιμοποιημένες (στάδιο 1) η προνομιούχα ομάδα δεν διαφέρει σε θερμότητα και ικανότητα. Όταν όμως η θέση διαφοροποιείται από την καταγωγή (στάδιο 2) η θέση της προνομιούχας ομάδας δικαιολογείται από το στερεότυπο

που την θέλει πιο ικανή από θερμή. Η ικανότητα της προνομιούχας ομάδας δεν διαφέρει στα άλλα στάδια. Αντίθετα η μη προνομιούχα ομάδα αρχικά είναι εμφανώς πιο θερμή απ'ότι ικανή και οι δύο διαστάσεις των στερεοτύπων συγκλίνουν (πέφτει η θερμότητα) όταν η ομάδα αυτή μπορεί να μπει σε διαδικασία ανταγωνισμού (στάδιο 4: δημιουργία κοινωνικής συνείδησης).

Ασύμμετρες κοινωνικές σχέσεις, κοινωνική κινητικότητα και ανελιξιακή πλάνη

- Για πολλές μειονεκτούσες ομάδες, η ατομική ανοδική κινητικότητα είναι περιορισμένη με αποτέλεσμα να μπορούν να ανέλθουν κοινωνικά μόνο ελάχιστα πολύ ικανά μέλη, ενώ για τους υπόλοιπους η ανέλιξη παρεμποδίζεται συστηματικά.
- Ανελιξιακή πλάνη (tokenism):** *ένα διομαδικό πλαίσιο όπου τα όρια μεταξύ των ομάδων υψηλής και χαμηλής θέσης δεν είναι τελείως αδιαπέραστα, αλλά όπου υπάρχουν αυστηροί περιορισμοί βάσει της ομαδικής υπαγωγής για την πρόσβαση στις προνομιακές θέσεις*

Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας, (Tajfel 1974, Tajfel and Turner 1986)

- Η υπόθεση αυτής της θεωρίας είναι ότι για να αποφύγουν τις ψυχολογικές επιπτώσεις μιας αρνητικά αξιολογούμενης κοινωνικής ταυτότητας, οι άνθρωποι θα προβούν σε στρατηγικές πράξεις που μπορεί να προκαλέσουν διομαδική σύγκρουση
- Η επιλογή στρατηγικής εξαρτάται από το τι πιστεύουν τα υποκείμενα για το διομαδικό περιβάλλον, δηλαδή πως προσλαμβάνουν τις δομικές σχέσεις μεταξύ των ομάδων

Τα μέλη των μειονεκτούσων ομάδων θα επιλέξουν μια ατομική ή μια συλλογική στρατηγική αλλαγής της κοινωνικής τους θέσης;

- Ιδεολογικοί προσανατολισμοί καθορίζουν αν θα επιλεγεί η ατομική κινητικότητα ή η διομαδική σύγκρουση
- Πρόσληψη της αδικίας (νομιμοποιημένη ασυμμετρία των διομαδικών σχέσεων)
- Πρόσληψη της διαπερατότητας των διομαδικών ορίων
- Πρόσληψη της σταθερότητας των διομαδικών σχέσεων

Αντιμετώπιση της υποβιβασμένης κοινωνικής θέσης: Θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας

- Όρια μεταξύ ομάδων **διαπερατά, σταθερή** σχέση ασυμμετρίας μεταξύ των ομάδων και **δικαιολόγηση** της θέσης της ομάδας: **Ατομική κινητικότητα και κοινωνική άνοδος**

- Όρια μεταξύ ομάδων **κλειστά, σταθερή** σχέση ασυμμετρίας μεταξύ των ομάδων και **δικαιολόγηση** της θέσης της ομάδας: **Κοινωνική πρωτοτυπία**
- Όρια μεταξύ ομάδων **κλειστά, ασταθής** σχέση ασυμμετρίας μεταξύ των ομάδων και **αδικαιολόγητη** η θέση της ομάδας: **Κοινωνικός ανταγωνισμός**

Ιδεολογία της αξιοκρατίας

- Όρια μεταξύ ομάδων **διαπερατά, σταθερή** σχέση ασυμμετρίας μεταξύ των ομάδων και **δικαιολόγηση** της θέσης της ομάδας: **Ατομική κινητικότητα και κοινωνική άνοδος**
- Το πεδίο της ανελιξιακής πλάνης:** η διαπερατότητα των ορίων των ομάδων δεν είναι διχοτομική (κλειστά/ανοιχτά).
- Συμφέρει την προνομιούχα ομάδα να φαίνεται ότι τα όρια δεν είναι εντελώς κλειστά αφενός για να μην φαίνονται άδικοι αλλά και για να δικαιολογείται η θέση της

Ανελιξιακή πλάνη και μειονεκτούσα ομάδα: πιθανές αντιδράσεις σε επίπεδο συμπεριφοράς

- Καμιά αντίδραση έως βίαιες δράσεις
- Δράσεις ατομικού χαρακτήρα (βελτίωση της ατομικής θέσης) ή συλλογικού χαρακτήρα (βελτίωση της θέσης της ομάδας)
- Δράσεις που υπόκεινται στους κανόνες του υπάρχοντος κοινωνικού συστήματος (κανονιστικές δράσεις), ή δράσεις που παραβιάζουν τους υπάρχοντες κοινωνικούς κανόνες (μη κανονιστικές δράσεις)
- Απραξία
- Ατομικές κανονιστικές δράσεις
- Ατομικές μη κανονιστικές δράσεις
- Συλλογικές κανονιστικές δράσεις
- Συλλογικές μη κανονιστικές δράσεις
- Οι κατηγορίες δράσεων δεν καθορίζονται από τον αριθμό των δρώντων, το συγκεκριμένο περιεχόμενο ή το ενδεχόμενο αποτέλεσμα της δράσης, αλλά από τις προθέσεις των δρώντων και την γνώση τους ότι οι δράσεις τους παραβιάζουν τους κανόνες του συστήματος ή όχι

Wright & Taylor 1998 πείραμα 1

- Πείραμα δήθεν για την ικανότητα λήψης αποφάσεων

- Με βάση την επίδοσή τους σε ένα αρχικό τεστ θα συμμετείχαν είτε στην *ομάδα υψηλής ικανότητας* είτε στην *ομάδα χαμηλής ικανότητας*
- Όλοι στην ομάδα χαμηλής ικανότητας: χειρισμός της διαπερατότητας των ορίων με τη διαφορετική εξήγηση της απόρριψης του συμμετέχοντα
- Στη συνθήκη των ανοιχτών ορίων: η επίδοσή δεν είχε ικανοποιήσει τα απαραίτητα κριτήρια, έγινε όμως σαφές ότι όσοι είχαν καλές επιδόσεις είχαν γίνει δεκτοί.
- Στις συνθήκες των απόλυτα κλειστών ορίων και της ανελιξιακής πλάνης: παρά την επιτυχή τους επίδοση με βάση τα καθορισμένα κριτήρια, απορρίφθηκαν εξαιτίας της σχολής τους.
 - Στη συνθήκη των κλειστών ορίων: η ομάδα υψηλής θέσης δεν δέχθηκε κανέναν από τη συγκεκριμένη σχολή.
 - Στη συνθήκη της ανελιξιακής πλάνης: η ομάδα υψηλής θέσης είχε ορίσει μία πολύ αυστηρή ποσόστωση για τα μέλη της ομάδας τους και έκανε δεκτό μόνο το 2% όσων είχαν επιτυχημένη απόδοση

Εξαρτημένες μεταβλητές

- Αξιολόγηση πέντε πιθανών αντιδράσεων**
- Επιλογή μιας αντίδρασης**
 - Απραξία και παραμονή στην ομάδα χαμηλής θέσης
 - Επιστολή για ατομική επανεξέταση (ατομική κανονιστική δράση)
 - Ατομική επιστολή διαμαρτυρίας (ατομική μη κανονιστική δράση)
 - Επιστολή για συλλογική επανεξέταση (συλλογική κανονιστική δράση)
 - Συλλογή υπογραφών διαμαρτυρίας (συλλογική μη κανονιστική δράση)

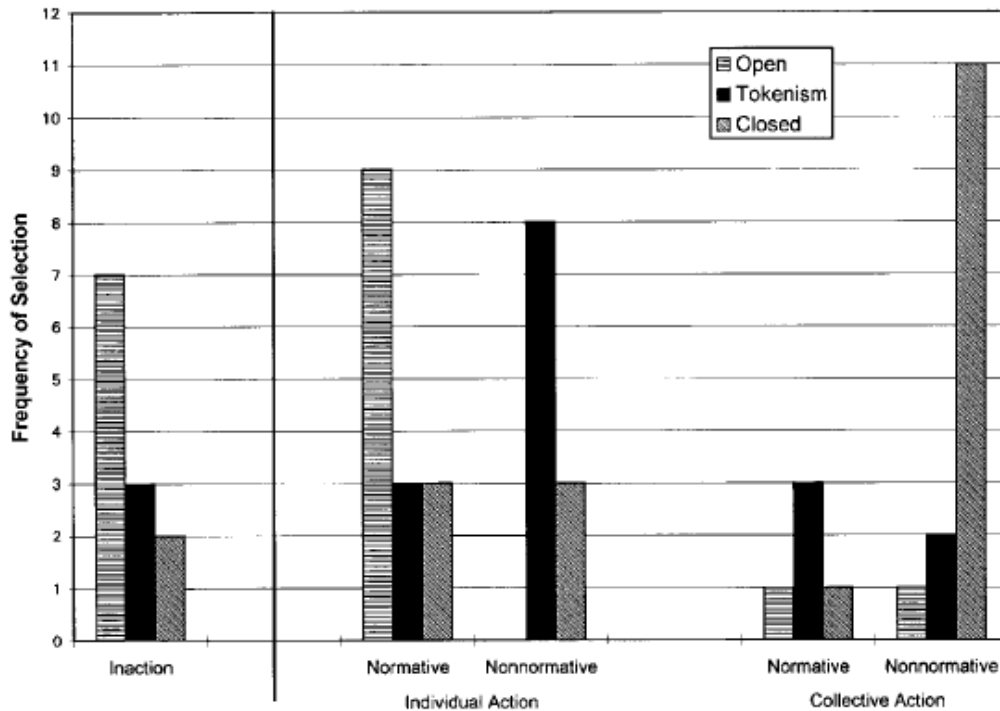

Figure 2. Experiment 1: frequency of selection of each of five behavioural responses by participants in three group openness conditions

Ατομική μη κανονιστική δράση.

- Στο μοντέλο των 5 σταδίων περιμέναμε ότι όταν τα μέλη των μειονεκτουσών ομάδων θα αντιλαμβάνονταν ότι ενώ είχαν τα προσόντα δεν κατάφεραν να περάσουν θα γύριζαν στην ομάδα τους για να «ξεσηκώσουν και τα άλλα μέλη» (στάδιο 4: δημιουργία κοινωνικής συνείδησης)
- Πώς και επιλέγεται η ατομική μη κανονιστική δράση;
- Γιατί διαφέρει η αντίδραση στην ανελιξιακή πλάνη από τα κλειστά όρια;
- Ταύτιση με ενδοομάδα
 - η ταύτιση με την ενδοομάδα φαίνεται να αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την υποστήριξη της συλλογικής δράσης, η έλλειψη ενδοομαδικής ταύτισης δεν φαίνεται όμως να εξηγεί επαρκώς την επιλογή της ατομικής δράσης απέναντι στην ανελιξιακή πλάνη
- Προδηλότητα ενδοομάδας
 - στη συνθήκη της ανελιξιακής πλάνης με τη συνακόλουθη επιτυχία ορισμένων ατόμων, μπορεί να υπερισχύσει η αντίληψη των ατομικών, ή προσωπικών ταυτοτήτων, σε βάρος των κοινωνικών
- Αμφισημία: πρόκειται για διάκριση ή όχι

- Πως προσλαμβάνεται η κατάσταση από τα μέλη της μειονεκτούσας ομάδας ως προς τη διαπερατότητα, την σταθερότητα και τη νομιμότητα των σχέσεων;
- Ο χαρακτηρισμός ως άδικης της συνθήκης ανελιξιακής πλάνης και η έκφραση θυμού απο ένα συνεργό οδηγούσε σε μεγαλύτερη επιλογή συλλογικών δράσεων
- Ποιος είναι ο στόχος της αδικίας;
- Ποιος έχει υποστεί αδικία στη συνθήκη της ανελιξιακής πλάνης: το άτομο ή η ομάδα;
- Συλλογικές δράσης επιλέγονται όταν είναι πρόδηλη η συλλογική αδικία

Ανελιξιακή πλάνη και συλλογική δράση

Στην περίπτωση της ανελιξιακής πλάνης η επιτυχία μερικών μελών κάνει την μοίρα της ενδοομάδας πιο ετερογενή.

Η αύξηση της συνολικής προδηλότητας της ενδοομάδας μπορεί να στρέψει την προσοχή σε αυτή την ετερογένεια στο εσωτερικό της ομάδας, να αυξήσει το ενδιαφέρον για συγκρίσεις ενδοομαδικές, οι οποίες θα υπονομεύσουν το ενδιαφέρον για συλλογική δράση

Αν εστιάσουμε **στην συλλογική αδικία** τότε αυξάνουμε το αίσθημα κοινής μοίρας και τις διομαδικές συγκρίσεις

Είναι η συγκεκριμένη προσοχή **στη συλλογική αδικία** και όχι η γενικότερη αύξηση της προδηλότητας της ενδοομάδας που οδηγεί σε περισσότερη συλλογική δράση ως απάντηση στην ανελιξιακή πλάνη.

Σκέψεις για τη συλλογική δράση

- Επιχείρημα της ΘΚΤ: η συλλογική δράση καθορίζεται από πολλαπλούς παράγοντες, και επηρεάζεται τόσο από τη διαπερατότητα των ορίων των ομάδων, όσο και από την αντίληψη ότι η θέση της ενδοομάδας είναι άδικη (μη νόμιμη) και επιδέχεται αλλαγή (ασταθής).
- Οι τρεις κρίσεις δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους. Η περιορισμένη διαπερατότητα των ορίων (ανελιξιακή πλάνη), όχι μόνο δυσχεραίνει τη δυνατότητα ατομικής κινητικότητας, αλλά επηρεάζει και την πρόσληψη της νομιμότητας και της σταθερότητας.
- Η επιτυχία ελάχιστων μελών της μειονεκτούσας ομάδας υπονομεύει το ενδιαφέρον για συλλογική δράση, καθώς στρέφει την προσοχή στην προσωπική, παρά τη συλλογική, αδικία, ενώ παράλληλα μειώνει την πεποίθησή ότι η διομαδική ιεραρχία είναι μη νόμιμη. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να μειώσει την πεποίθηση σχετικά με την αστάθεια της ενδοομαδικής θέσης.

- Η επίδραση της περιορισμένης διαπερατότητας των ορίων στη συλλογική δράση **διαμεσολαβείται**, τουλάχιστον εν μέρει, από την πρόσληψη της νομιμότητας και της αστάθειας (βλ. Wright, 2001 για μια πληρέστερη συζήτηση).
- Η ανελιξιακή πλάνη, συγκαλύπτοντας τον ιεραρχικό χαρακτήρα των διομαδικών σχέσεων, μειώνει την πιθανότητα τα μέλη της ομάδας χαμηλής θέσης να αναλάβουν τις μορφές εκείνες δράσης που είναι σε θέση να φέρουν την κοινωνική αλλαγή.
- Πολλές από τις καταστάσεις, τις διεργασίες και τις πρακτικές που πιθανώς μειώνουν την προκατάληψη και τις διακρίσεις μπορούν επίσης να υπονομεύσουν το ενδιαφέρον για συλλογική δράση μεταξύ των μελών της μειονεκτούσας ομάδας.
- Μοντέλο Κοινής Ομαδικής Ταυτότητας Gaertner, Dovidio, Anastasio, Bachman, & Rust, 1993): τα μέλη των δύο ομάδων καλούνται να υιοθετήσουν μία υπερκείμενη ταυτότητα, που αντικαθιστά τα παλιά ομαδικά όρια του «εμείς» και «αυτοί» με ένα ευρύτερο και πιο περιεκτικό «εμείς».
- Η στρατηγική αυτή μειώνει την προκατάληψη της προνομιούχας ομάδας, αλλά πιθανότατα μειώνει και την ανάληψη συλλογικής δράσης από την μειονεκτούσα ομάδα. Το να εστιάσει κανείς στην υπερκείμενη ταυτότητα **θολώνει τα όρια μεταξύ της προνομιούχας και της μειονεκτούσας ομάδας και συγκαλύπτει τις διομαδικές ανισότητες**

**Η υπερκείμενη ενδοομάδα ως απειλή (Χρυσόχου & Αναγνώστου 2011
ανακοίνωση στο 8 συνέδριο κοινωνικής ψυχολογίας Παλαιοκερασια
Φθιώτιδας Δεκ. 2011**

- Πειραματικός έλεγχος της επανακατηγοριοποίησης και του ανταγωνισμού (3x2)
N=148 ως επί το πλείστον γυναίκες, ΜΟ ηλικίας=20 ετών
- Ανεξάρτητες μεταβλητές
- Κατηγοριοποίηση:
 - Δύο ομάδες (διομαδική συνθήκη ελέγχου)
 - Εργαζόμενοι
 - Κάτοικοι της Ελλάδας
- Ανταγωνισμός Vs Όχι ανταγωνισμός
- Εξαρτημένες μεταβλητές: πολυπολιτισμική ιδεολογία, πολιτικές, δομικός ρατσισμός, αποδοχή της διαφορετικότητας, διάκριση

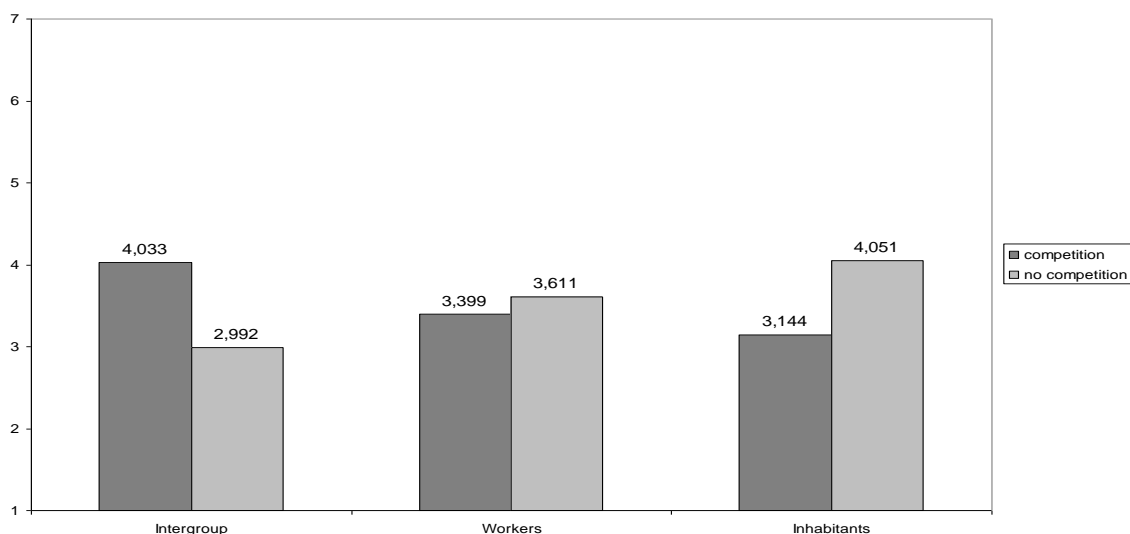
Υποθέσεις

Κύρια επίδραση της Κατηγοριοποίησης: Οι συμμετέχοντες θα ήταν πιο θετικοί απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα, θα υποστήριζαν λιγότερο αρνητικές πολιτικές, θα αναγνώριζαν την ύπαρξη δομικού ρατσισμού, θα αποδέχονταν την διαφορετικότητα θα ήταν λιγότερο μεροληπτικοί στις συνθήκες υπερκείμενων ομάδων και αυτό θα ήταν πιο έντονο στην συνθήκη των εργαζομένων

Αναμένουμε μια σημαντική αλληλεπίδραση ανάμεσα στην κατηγοριοποίηση και την προδηλότητα του ανταγωνισμού

- Στη συνθήκη ελέγχου των δύο διακριτών ομάδων όταν ο ανταγωνισμός θα είναι πρόδηλος αναμένονται πιο αρνητικές στάσεις
- Στη συνθήκη των κατοίκων με πρόδηλο τον ανταγωνισμό αναμένονται πιο θετικές στάσεις
- Στη συνθήκη των εργαζομένων δεν αναμένεται διαφορά σε σχέση με την προδηλότητα του ανταγωνισμού

Απειλή στη συνοχή της Κοινωνίας: αλληλεπίδραση κατηγοριοποίησης και ανταγωνισμού

Στην περίπτωση των δύο διακριτών ομάδων (έλεγχος) διαφαίνεται μεγαλύτερη απειλή στη συνοχή της κοινωνίας όταν είναι πρόδηλος ο ανταγωνισμός παρά όταν δεν υπάρχει. Όταν η υπερκείμενη ομάδα είναι οι εργαζόμενοι δεν υπάρχει διαφορά σε σχέση με την προδηλότητα ή όχι του ανταγωνισμού. Τέλος όταν η υπερκείμενη ομάδα είναι οι κάτοικοι της Ελλάδας τότε μεγαλύτερη απειλή στη συνοχή της κοινωνίας εμφανίζεται όταν ο ανταγωνισμός με τους κατοίκους άλλων χωρών δεν είναι πρόδηλος.

- Οι υπερκείμενες ομάδες δεν είναι ιδεολογικά ουδέτερες
- Η προδηλότητα των ομάδων και κατηγοριοποιήσεων είναι προϊόν κοινωνικής επιρροής
- Η στρατηγική των προνομιούχων ομάδων είναι να δημιουργήσουν μια αναπαράσταση του κοινωνικού πλαισίου που να δικαιώνει τη θέση τους
- Η στρατηγική των μη προνομιούχων ομάδων είναι να αλλάξουν αυτή την αναπαράσταση.

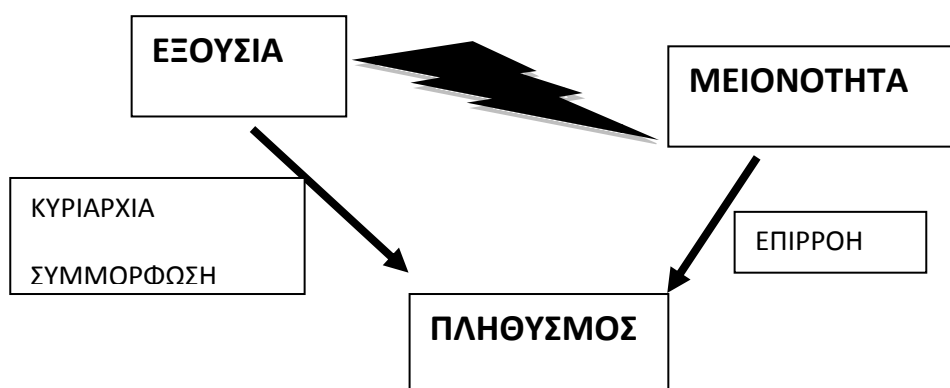
**Διομαδικές σχέσεις, κοινωνική επιρροή και πολιτική συμμετοχή:
Από την κοινωνική αναπαραγωγή στην κοινωνική αλλαγή.**

- Πώς αλλάζουν οι προσλήψεις για τις κοινωνικές και διομαδικές σχέσεις;
- Πώς παύει η ηγεμονία;
- Ποιοι παράγοντες συντελούν στο να συμμετέχουν τα άτομα σε διαδικασίες κοινωνικής αλλαγής;

Ποιος ασκεί επιρροή; Από το status quo στη κοινωνική αλλαγή

- Όταν η απάντηση είναι οφθαλμοφανής μπορεί κανείς να επηρεαστεί;
- Ο «γυμνός αυτοκράτορας» ή το πείραμα του Asch, 1951, 1952, 1956
- Μπορούν οι μειονότητες να ασκήσουν επιρροή;
- Ποιοι κοινωνιο-ψυχολογικοί μηχανισμοί εμπλέκονται στην άσκηση επιρροής;
- Η συμμόρφωση συντελεί στην αναπαραγωγή του status quo και πιθανόν της ηγεμονίας
- Ποιοι είναι οι κοινωνικοί και ψυχολογικοί μηχανισμοί που οδηγούν στο να χαθεί η αρχική αντίσταση στη μειονοτική επιρροή και να αποδεχθεί κανείς τις ιδέες μιας μειονότητας που οδηγούν στην αλλαγή;

Η κοινωνική αλλαγή είναι ένα «παιχνίδι τριων»: συμμόρφωση, σύγκρουση και επιρροή (Μιούνι και Παπαστάμου 1982)

Η εξήγηση της συμμόρφωσης κατά τον Moscovici

Η συμμόρφωση είναι μια **μορφή διαπραγμάτευσης** μεταξύ του ατόμου και της ομάδας που ξεκινά λόγω της μεταξύ τους διαφωνίας ως προς τον ορισμό της πραγματικότητας. Άρα η συμμόρφωση είναι μια από τις πιθανές λύσεις της σύγκρουσης.

Η διαπραγμάτευση της διαφωνίας: η μειονότητα που παίρνει θέση

Μια μειονότητα που προτείνει μια εναλλακτική αντίληψη για την πραγματικότητα:

- Δημιουργεί διαφοροποίηση και σύγκρουση
- Επιμένοντας εντείνει τη σύγκρουση
- Θέτει τις απόψεις και αντιλήψεις της στο ίδιο επίπεδο με εκείνες της πλειονότητας
- Δείχνει ότι δεν προτίθεται να υποχωρήσει

Η διαπραγμάτευση της διαφωνίας: Η αντίδραση της πλειονότητας

- ✘ Αγνοεί την θέση της μειονότητας μεταμορφώνοντας τη σύγκρουση απάντησης σε σύγκρουση απόδοσης: ανωμαλία της μειονότητας (βλ. ψυχολογιοποίηση)
- ✘ Απόρριψη της μειονοτικής θέσης και πόλωση στις δικές της απόψεις
- ✘ Υιοθέτηση της μειονοτικής άποψης.

Διαφορετικές μορφές επιρροής

- ✘ Άμεση και Έμμεση (λανθάνουσα) επιρροή (το πείραμα του Moscovici 1969, 1976, 1980)

- ✘ Μηχανισμοί επιρροής (θεωρία της μεταστροφής)
 - + Κοινωνική Σύγκριση (πλειονότητα)
 - + Επικύρωση (μειονότητα)
- ✘ Συμπεριφορές της πηγής
 - + Συγχρονική σταθερότητα (ομοφωνία)
 - + Διαχρονική Σταθερότητα, αφοσίωση, ευελιξία, αυτονομία
- ✘ Μπορεί η μειονότητα να ασκήσει άμεση επιρροή;
 - + Θεωρία της αποσύνδεσης (Perez & Mugny 1990, 1991)
 - + Θεωρία της επεξεργασίας της σύγκρουσης (Perez & Mugny 1993)

Θεωρία της επεξεργασίας της σύγκρουσης (Perez et Mugny 1993)

ΥΨΗΛΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΟΥ ΛΑΘΟΥΣ

Αντικειμενικά μη διφορούμενα Έργα χωρίς κοινωνικές συνέπειες Προσδοκία Συναίνεση Πλειονότητα: σύγκρουση σε επίπεδο σχέσης → Κοινωνική σύγκριση → Άμεση Επιρροή Μειοψηφία: σύγκρουση επιστημολογική → Επικύρωση → Έμμεση επιρροή	Αντικειμενικά μη διφορούμενα έργα με κοινωνικές συνέπειες Προσδοκία η ορθή κρίση-ικανότητα Σύγκρουση Αβεβαιότητας Πλειονότητα ή υψηλό κύρος πηγής → Εξάρτηση και συγκλίνουσα σκέψη, άμεση μίμηση Μειονότητα ή χαμηλό κύρος → Σύγκρουση ανικανότητων αποκλίνουσα σκέψη
Προσωπικές απόψεις χωρίς κοινωνική εμπλοκή → Αποφυγή της σύγκρουσης	Έργα Γνώμης- κοινωνική εμπλοκή Προσδοκία η διαφορική κατηγοριοποίηση Ενδοομάδα → Σύγκρουση ταυτότητας ή κανονιστική σύγκρουση → Συμμόρφωση Εξωομάδα → Διομαδική σύγκρουση , κοινωνική διαφοροποίηση και επικύρωση

ΧΑΜΗΛΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΟΥ ΛΑΘΟΥΣ

Παράγοντες που επηρεάζουν τη συλλογική δράση

- Πίστη για τη κοινωνική αλλαγή
- Ταύτιση με την ομάδα
- Πρόσληψη των κοινωνικών ορίων ως αδιαπέραστων

- Πρόσληψη των διομαδικών σχέσεων ως μη νομιμοποιημένων και μη σταθερών
- Απόδοση της κοινωνικής θέσης της ομάδας στη διάκριση
- Αντίληψη περί της ικανότητας της ομάδας να αλλάξει τη μοίρα της
- Σχετική αποστέρηση και αίσθηση αδικίας

Συμμετοχή σε συλλογική δράση

Klandermans 1997: 4 στάδια

- Να ανήκει κανείς στο δυναμικό κινητοποίησης
 - Να έχει μια συλλογική ταυτότητα
 - Να μοιράζεται συναισθήματα αδικίας
 - Να πιστεύει στην κοινωνική αλλαγή
- Να γίνει στόχος προσπαθειών κινητοποίησης
- Να έχει κίνητρο να συμμετάσχει
- Να υπερβεί τα εμπόδια κατά της κινητοποίησης

Τα κίνητρα συμμετοχής

- Το κόστος και το κέρδος από τη συμμετοχή
 - Κίνητρο Ανταμοιβής** (τα κέρδη και το κόστος από τη συμμετοχή)
 - Κίνητρο Συλλογικό** (αποδιδόμενη σπουδαιότητα στους στόχους του κινήματος σε συνάρτηση με του πόσο πιθανό θεωρείται να επιτευχθούν)
 - Κίνητρο Κοινωνικό** (πόσο επικροτούν τη συμμετοχή οι σημαντικοί άλλοι)
- NB: Ο στόχος του κινήματος είναι ένα συλλογικό αγαθό (free-riders)

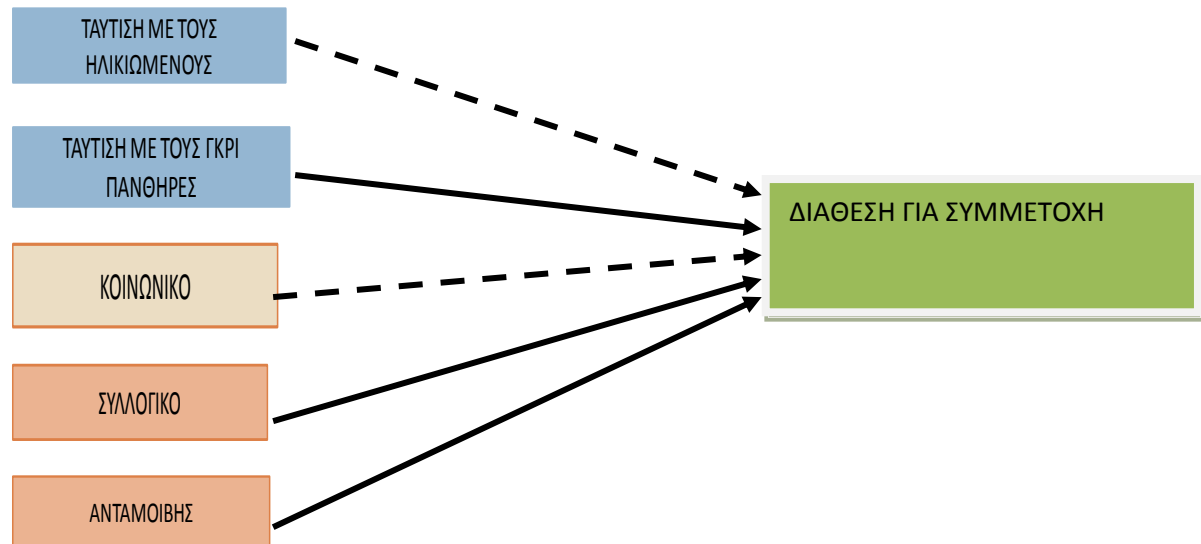
Γιατί μερικοί συμμετέχουν;

Συμμετοχή σε συλλογική δραση

- Αλλά αν τα κίνητρα είναι τόσο ατομικά, υπάρχει χώρος για συλλογική ταύτιση;

- ❑ Ταύτιση με την κοινωνική κατηγορία υπαγωγής
- ❑ Ταύτιση με τους ακτιβιστές

Simon et al. 1998 οι γκρι πάνθηρες

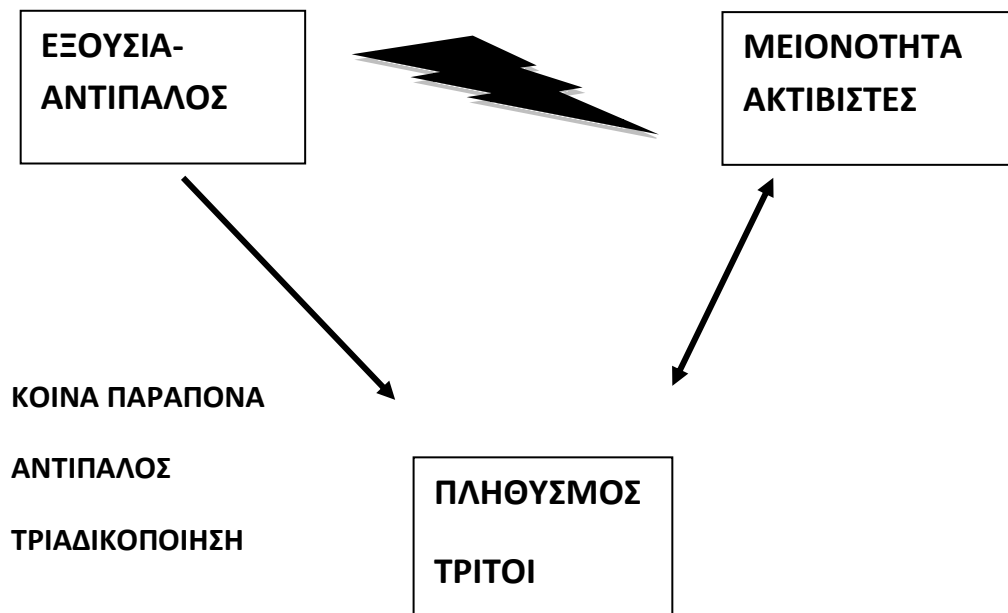
- ✘ Το συλλογικό κίνητρο και το κίνητρο ανταμοιβής συνδέονται θετικά με την συμμετοχή
- ✘ Τα δύο επίπεδα ταύτισης(ηλικιωμένοι και γκρι πάνθηρες) συνδέονται θετικά με τη συμμετοχή
- ✘ Η ταύτιση με τους ακτιβιστές είναι ένας καλύτερος παράγοντας πρόβλεψης

Συλλογική δράση: ποιοί συμμετέχουν;

- ❑ Αυτοί που πλήττονται και διαμορφώνουν μια αίσθηση κοινής υπαγωγής : θεωρίες κοινωνικής ταυτότητας (Tajfel 1974; Simon et al. 1998)
- ❑ Αυτοί που σκέφτονται το προσωπικό τους συμφέρον : θεωρίες λελογισμένης δράσης (Klandermans 1997)
 - ❑ Κίνητρο Ανταμοιβής
 - ❑ Κίνητρο Συλλογικό
 - ❑ Κίνητρο Κοινωνικό
- ❑ Αυτοί που διαμορφώνουν μια πολιτικοποιημένη συλλογική ταυτότητα (Simon & Klandermans 2001)

Πολιτικοποιημένη κοινωνική ταυτότητα και τριγωνοποίηση της σύγκρουσης

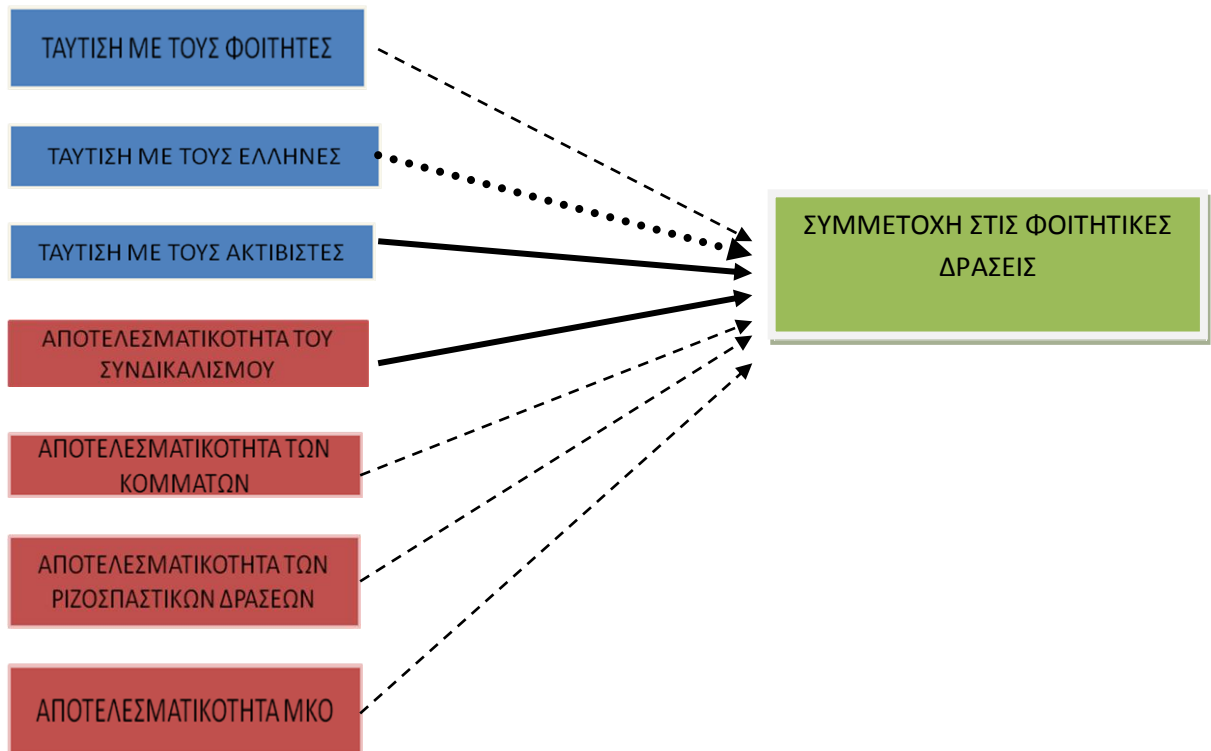
Simon & Klandermans 2001

- Κοινά παράπονα-προβλήματα → συλλογική υπαγωγή, ταυτότητα
- Αντίπαλος → Πάλη για εξουσία
- Εμπλοκή της Κοινωνίας → Ευρύτερο Κοινωνικό Πλαίσιο

ΔΥΟ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

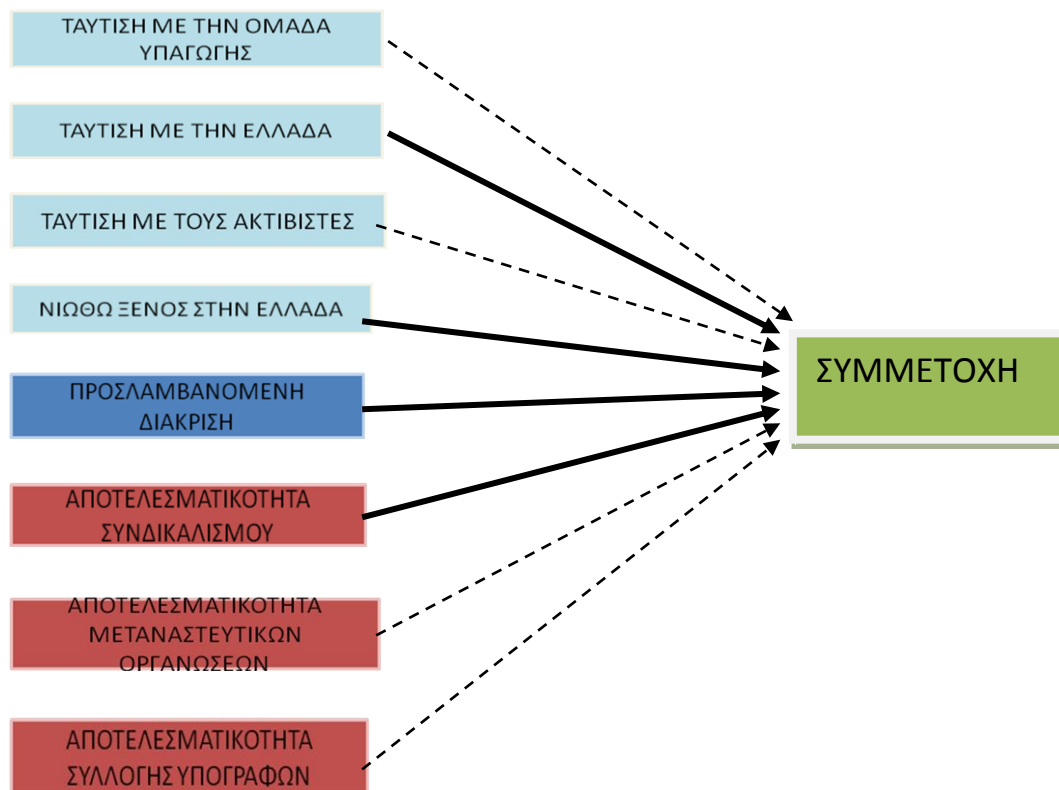
I. Οι καταλήψεις του 2006-07 (Χρυσοχόου και συνεργάτες)

Η συμμετοχή στις φοιτητικές δράσεις συνδέεται θετικά με την ταύτιση με τους ακτιβιστές και την αποτελεσματικότητα του συνδικαλισμού. Όσο περισσότερο οι φοιτητές πίστευαν ότι ο συνδικαλισμός είναι αποτελεσματικός και όσο περισσότερο ταυτίζονταν με τους ακτιβιστές, τόσο περισσότερο συμμετείχαν σε φοιτητικές δράσεις. Η ταύτιση με τους φοιτητές (την πληττόμενη κατηγορία) δεν εμφάνισε στατιστικά σημαντική συσχέτιση με τη συμμετοχή. Επίσης η σχέση μεταξύ ταύτισης με τους Έλληνες και συμμετοχής ήταν αρνητική. Δηλαδή, όσο περισσότερο ταυτίζονταν με τους Έλληνες, τόσο λιγότερο συμμετείχαν.

Τα αποτελέσματα αυτά είναι σε συμφωνία με τις έρευνες πάνω στους γκρι πάνθηρες και τη θεωρία της πολιτικοποιημένης συλλογικής ταυτότητας.

II. Οι μετανάστες (Χρυσόχου και συνεργάτες)

Στην περίπτωση των μεταναστών θετικές συσχετίσεις με τη συμμετοχή εμφάνισε η ταύτιση με την Ελλάδα, το πόσο ξένοι αισθάνονταν στην Ελλάδα, η προσλαμβανόμενη διάκριση και η αποτελεσματικότητα του συνδικαλισμού. Όσο περισσότερο θεωρούσαν την Ελλάδα ως πατρίδα τους αλλά συνάμα όσο περισσότερο ξένοι αισθάνονταν και όσο περισσότερο θεωρούσαν ότι οι μετανάστες αλλά και οι ίδιοι ήταν θύματα διακρίσεων τόσο περισσότερο συμμετείχαν. Επίσης όσο περισσότερο θεωρούσαν τον συνδικαλισμό αποτελεσματικό τόσο περισσότερο συμμετείχαν.

Σημαντικό είναι ότι ούτε η ταύτιση με την ομάδα υπαγωγής αλλά ούτε και με τους ακτιβιστές συνδέονταν με τη συμμετοχή. Για τους μετανάστες η δυνατότητα ταύτισης με την ευρύτερη κατηγορία είναι που τους οδηγεί στη συμμετοχή.

Οι διαδικασίες κοινωνικής αλλαγής εξαρτώνται από «παιχνίδια» επιρροής και εξουσίας σε ένα κοινό αναπαραστασιακό πλαίσιο. Η δικαιολόγηση ανισοτήτων, η νομιμοποίηση του συστήματος και η ηγεμονία είναι απόρροια αυτών των φαινομένων επιρροής και εξουσίας που χαρακτηρίζουν τις διομαδικές σχέσεις και δημιουργούν ταυτότητες. Αυτές οι ταυτίσεις είναι οι «κοινωνιο-ψυχολογικοί πρωτεργάτες» της δράσης. Κάποιες ταυτότητες θα προωθήσουν την κοινωνική στασιμότητα και κάποιες την κοινωνική αλλαγή.

Βιβλιογραφία

Chrysoschoou, X. & Iatridis T. (2011) Evidence from the Stereotype Content Model: Calling them all immigrants hides perceived competition. *Poster presentation at the EASP General Meeting. Stockholm July 2011*

Κάκκου, Μ. Π. και Χρυσόχου, Ξ. (2010) Η κοινωνική ανισότητα ως ουσιαστική διαφορά των κοινωνικών κατηγοριών: Μια συμβολή στην μελέτη της ουσιοποίησης. Σε Σ. Παπαστάμου, Γ. Προδρομίτης και Β. Παυλόπουλος (Διευθ.) *Κοινωνική σκέψη, νόηση και συμπεριφορά: 29 Έλληνες Κοινωνικοί Ψυχολόγοι ανακρίνουν την επιστήμη τους. Αθήνα: Πεδίο*

Ρανσιέρ, Ζ. *Το Μίσος για τη Δημοκρατία*. Jacques Rancière *La Haine de la Démocratie* Επιμέλεια, Ξένια Χρυσόχου, Μετάφραση Β. Ιακώβου. Αθήνα: Πεδίο

Staerkle, C. (2005) L'idéal démocratique perverti: représentations antagonistes dans la mise en altérité du non Occident. In : M. Sanchez-Mazas et L. Licata (Eds) *L'Autre, Regards Psychosociaux*. Grenoble : Presses Universitaires de Grenoble

Taylor, D.M., & McKirnan, D.J. (1984). Theoretical contributions: A five-stage model of intergroup relations. *British Journal of Social Psychology*, 23, 291- 300.

Wright, S. C. (2001). Restricted Intergroup Boundaries. Tokenism, Ambiguity and the Tolerance of Injustice. In: J. T. Jost and B. Major (Eds) *The Psychology of Legitimacy. Emerging Perspectives on Ideology, Justice and Intergroup Relations*. (pp. 223-254). Cambridge: Cambridge University Press

Χρυσόχου, Ξ. & Αναγνώστου, Γ. (2011) Η επανακατηγοριοποίηση σε υπερκείμενες ομάδες είναι πάντα θετική για την πρόσληψη μειονοτήτων; Η περίπτωση των μεταναστών στην Ελλάδα. *8 Συνέδριο Κοινωνικής Ψυχολογίας, ΕΛΨΕ-ΕΕΚΨΥ Παλαιοκερασιά Φθιιώτιδας 8-11 ΔΕΚ 2011*